

Димчо Дебелянов
ЛИРИКА, ПРОЗА, ПИСМА

БЪЛГАРСКА ИСТОРИЯ

© Димчо Дебелянов, *автор*

© Антон Оруш, *съставител*

© Николета Карайончева, *графично оформление и корица*

„БИ 93“ ООД

София, 2018 г.

ISBN: 978-619-91076-0-7

Димчо Дебелянов
ЛИРИКА, ПРОЗА, ПИСМА

София
2018

СЪДЪРЖАНИЕ

ЛИРИКА	9
--------------	---

АНТОЛОГИЧНИ СТРАНИЦИ

Черна песен	10
Отминалата	11
Лъст	12
Светъл спомен	13
Nevermore	14
Спи градът	15
Пловдив	16
Жъртвоприношение	17

СКРИТИ ВОПЛИ

Нощ към Солун	18
Прииждат, връщат се.....	20
Старият бивак	21
Тиха победа	23
Един убит	25
Сиротна песен	26

ЕЛЕГИИ

Ти смътно се мяркаш.....	27
Да се завърнеш в бащината къща	28
Помниш ли, помниш ли тихия гвор	29
Аз искам да те помня все така	30
Легенда за разблудната царкиня	31

Посвещение	38
Отгук	41
Аз знам, че когато се наявга пробуди	42
Непозната	43
Сън	44
Сънят на героя	45
Разяжда гърдите ми кървава рана	46
Ела и дай ми своята радост ясна	47
Не!	48
Пак насън видях те аз	49
Защо?	50
Аз горд напуснах твоята мирна стряха	51
Предчувствие	52
Завещание	53

ХУМОР И САТИРА .....

Криза	55
Разговор в кръчмата	56
На себе си	57
Изповед	58
Бохемски нощи	59
От фронта	62

ПРОЗА .....

Разсеян разказ	65
„?!“... (Хумористичен разказ за препинателните знаци)	66
Паяжина (Безобидни граскулки)	69
Без да искаш – да заспиш (Декемврийски монолог)	72

Хроника	74
Острова на блажените	77
L'irréparable	79
Около една стара песен	82
Китайски разказ	86
Приказка	89

РЕЦЕНЗИИ

„Под гр��ма на победите“	92
„Съвременна мис��л“, ...	95
(До една непозната)	97
Прощаване с Яворов	99
Последният хайдутин	101
Страници из военния бележник	104

ПИСМА .....

До Иванка Дерменджийска	
I – 15.XII.1908 г, София	110
IV – февруари 1909 г., София	112
VIII – 11 март 1909 г., София	114
XV – 1909 г., София	115
XXIII – 12 септември 1909 г., София	117
IVII – 12 септември 1910 г., София	119
IVIII – 28 септември 1910 г., София	122

До Кирил Христов

I	124
---------	-----

До Гео Милев

I – София, 28. I. 1915 г.	125
II – София, 3. II. 1915 г.	126

До Мери Камарашева

I	127
II	128
V – София, 15. VIII. 1908	130
VI – София, 29. VIII. 1908	132
XIII – София, 27. V. 1910 см. см.	133
XVII – София, 23. IX. 1910 г.	138
XVIII – 27. IX. 10 г.	139
XX – Цариград, 7/20. 1. 1911 г.	140
XXIV – София, 4. X. 1911 г.	141
XXXIX – 7. XII. 1914	143
XLIV	145

До сестрата му Мария и съпруга ѝ Петър Григоров

IV	147
XXXVII – 30. IX. 1915	148
XLI – 29. I. 1916	149
XLII [Първа половина на февруари 1916]	150

ЛИРИКА

Аз искам да те помня все така:
Бездомна, безнадеждна и унила,
В ръка ми вплепа пламнала ръка и
до сърце ми скърбен лик склонила.

Из „Аз искам да те помня все така“

АНТОЛОГИЧНИ СТРАНИЦИ

Черна песен

Аз умирам и светло се раждам –
разнолика, нестройна гуша,
през деня неуморно изграждам,
през нощта без пощада руша.

Призова ли дни светло-смирени,
гръмват бури над тъмно море,
а подиря ли буря – край мене
всеки вопъл и ропот замре.

За зора огнеструйна копнея,
а слепи ме с лъчите си тя,
в пролетта като в есен аз крея,
в есента като в пролет цъфтя.

На безстрастното време в неспира
гасне мълком живот неживян,
и плачът ми за пристан умира
низ велика пустиня развян.

Отминалата

На младостта ѝ белите цветя
не бяха вечерна тъга познали
и с тях окитена вървеше тя
да буди радост в чуждите печали;
в очите ѝ на пламенни възторзи
разискряха се пламен рой звезди
и жаждаха милувки двете рози
напълнили връх нейните гърди.

Тя в златолунна нощ ме позова
на празник, на безименни наслади,
но неразбрала грешните слова,
душата девствена се не обади,
че спяха в нея, първи сън заспали,
на младостта ми белите цветя –

а днес по нея всеки поглед жали,
че те цъфтят, ала повехна тя...

Лъст

При всяка извивка неволна
на моя стремителен път,
пресрещаш ме хищно-разголена
с цветята на своята плът.

Почивка за пътници морни,
за бодри – коварна вълна,
в скрижалите твои разтворени
аз гибел прочитам, жена!

Властта ти на демони власт е,
в гласа ти заплаха трепти,
че в сока на светло причастие
отрова си капнала ти.

Венците на пролети китни
ще свехнат, насипани с прах,
а с тях и мечтите, поakitени
в раздола на смъртния грях.

Светъл спомен

Светлий спомен за теб е кат книга любима –
денонощно пред мен е разтворена тя...
Аз съм вечно в лъчи, аз съм вечно в цветя,
сляп за тъмната нощ и злокобната зима.

Всеки ред буди в мен непознати мечти,
на безбройни слънца грей ме трепетът златен,
ти се носиш над мен като лъх ароматен
и сърцето ти в блян до сърце ми трепти.

И живеем в страни, чийто мир не смущава
ни суетна мъгла, ни гнетяща печал;
любовта ни е чист, непомътен кристал
и със звездни венци вечността ни венчава.

Там летим и цъфтим сред цветята – цветя;
окрилени души нивга страх не обзима...
Светлий спомен за теб е кат книга любима,
– денонощно пред мен е разтворена тя...

Nevermore

Пропастни вечни делят те от мене,
зная, че ти си безкрайно далеч,
но пак като лъч след вековно затмение,
чакам да гойдеш... Ще гойдеш ли?

– Никога веч!

Рано пробуден, с тъги непросветни,
впивам аз погледи в мрака далеч
и с клетви и жал, безутешно преплетени,
чакам да съмне... Ще съмне ли?

– Никога веч!

Мойте градини Неволята черна
с пресни засипа. Те гремят далеч,
а химни и смях в полунощ обезвѐрена
чакам да трепнат!... Ще трепнат ли?

– Никога веч!

Сни градът

Сни градът в безшумните тъми.
На нощта неверна верен син,
бродя аз. – бездомен и самин –
а гъждът, ръми, ръми, ръми...

Трепнали край черните стени,
стъпките размерено кънтят
и след мен невидими вървят
жалби за преминалите дни.

Образът на милоото дете,
нявга озарило моя праг,
в спомена възкръсва – чист и драг –
и скръбта расте, расте, расте...

Тя дойде – дете – с пробуден жар,
с пламенна усмивка на уста,
но възжаждал вечна красота,
аз отвъргнах тленния ѝ дар.

Пловдив

Как бяха скръбни моите детски дни!
О, колко много сълзи спотаени!
Тук първи път се моя взор стъмни
и безпощадна буря сви над мене.

Тук първи път чух възглас: – престани:
да вярваш и да дириш – забранен е
на любовта плодът – и в зли страни
мечтите ти навек ще бъдат пленни.

И днес аз бродя в тоя скърбен град –
едничък дом на мойта скръб бездомна –
аз бродя за утехата нерад –

и кат загубен в пустошта огромна.
И толкоз черни мисли ми тежат,
че аз не искам нищо да си спомна.

Жъртвоприношение

В зори разискрен, брачният пир угасна
на морна вечер в тихите вълни,
и над сърца ни бог на жажда властна
крила широки властно наклони.

И мълком влезли в сънните покои,
де други пир ни готвеше нощта,
сами свалихме ний венците свои
и смутно спряхме – жад и нагота!

Той, властен и весталка да прелъсти,
пристъпи – и не сетих аз кога
вял сладък пламък в самите ми пръсти,
впил в огнен обръч моята снага.

Аз чух възторжни устни да се вливат
по моите бели свежи колена,
и вопли пламенни да ме заливат
като вълната – пламенна вълна.

И в буйни пожеланье взор извила,
в кръвта си чула химна да звучи,
аз паднах нежна – и със сетна сила
протегнах устни и закрих очи.

Когато сепнах клепки уморени,
по устните ми лепнеше нектар,
и бледен дим се виеше над мене,
като над новоосветен олтар.

СКРИТИ ВОПЛИ

Нощ към Солун

Пак тъй жадувана нощта се върна
и с майчин шепот и милувки свежи
съзва на отдох морните войници
и жалбите им с кротък здрач замрежи.

Заглъхна Удово, където много
стоманни сили през деня кънтеха,
снегът на север почерня безмълвно
и сънищата звезден път поеха.

И в схлупената, обгорена хижа –
чер знак на лихата стихия бранна –
ний двама с него пак укрихме своята
умора, в служба на гълга набрана.

Но край огнището у нас отново
припламна жаждата неутолима –
да си възвърнем с виното и мрака
това, що властно ни денят отнима.

И загрубелите ръце не спряха
да пълнят чашите – налей! наздраве! –
додето яснолик възторг в сърца ни
последен тъмен вопъл не сподави.

Поде се сплетен разговор, когато
отекват скъпи тайни гласовете
и в всеки девствен въздъх на душата
сълза от светла скръб проляна свети.

Той спомни нявгашна любов в Женева,
аз – своя бурен и отвъргнат полет,
а после писахме... „мисли за мене“
... „не спомняй нашата далечна пролет!“

Когато той задряма, аз възлязох
на хълма над стаените земянки
и дълго слушах Варгар да нашенва
на милосърдните среднощни сянки

за тъмнините на нощта вековна,
за бликналия ден в тоз край неволен
и за настръхналата бърдна среща
на двата вражи вихъра пред Солун...

с. Д., февруари 1916 г.

Прииждат, връщат се...

*Dis-moi, dis-moi guèrrirai-je
De ce qui est dans mon coeur...*
Francis Jammes

Прииждат, връщат се, шумят като разлените вълни
на възбунено море, пияно от несдръжната си мощ –
под тежките им стъпки сякаш морната земя звъни,
тук всеки ден е ден без отгих, безсънна – всяка нощ.

Кои са те? – Безименни – и ти безимен между тях
потъваш в жалбите им глъхнали и в грубите им веселби –
и чакаш примирено празника на кървавия смях,
когато и над твоя свят съдбата мрак ще протръби.

И как е странно в грохота на моя вихър лух,
всички са един и всеки все пак – сам,
да си припомниш, да пришъпнеш някой плачещ стих
из кротките елегии на Francis Jammes.

22 февруари 1916 г. Към Солун

Старият бивак

На Д. Т. Калфов

Някога ний бяхме там отвъд –
в оня тих и слънчев край, отдето
Струма, морна от далечен път,
праща първи поздрав на морето.

Там сред плодната зеленина
на лъки, от златен зной горени,
спомняха разгромната война
само хижите обезлюдени.

И от призори до първи сън
стъпките на рой сурови войни,
като тежък непрестанен звън,
тръпнеха сурови и нестройни.

Всеки завой там ни бе познат,
всеки кът – тъй горестно възлюбен,
сякаш всеки – в тоя малък свят
бе намерил своя свят изгубен...

Но един и в сън не чакан час
нашия притихнал сън разреже –
тръгнахме... нощта бе пак пред нас,
ясний ден – тъй блед и тъй далече.

(Помня, че през тази нощ на юг
странна скръб вещаеше луната
и при всеки стон и всеки звук
звънка бе и плаха тишината.)

Ето ни сега на други бряг...
Друг – брегът, съдбата – все еднаква...
Близката долина лъха мрак
и дъждът, скърбящ и тих, потраква

по палатките... Аз пак съм сам
и мечта тъжовна ме увлича
в стария бивак, пустинно ням,
който в тази тежка нощ прилича

на едно сърце... Къде са те –
смелите ръце, гърди железни?...
Бурен в знойните лъки расте
и в безименна забрава чезне

споменът за оня слънчев кът,
дето жадните за радост тиха,
в дни на много кръв и много смърт
мирен сън и мирни скърби пиha...

Туха побега

Денят за труд е отреден,
за сласт и мирен сън – нощта,
а що е нощ и що е ден
за нас, изгнани из света?

Сурова вярност на дълга
смени живота пъстролик
и сля се радост и тъга,
сроди се малък и велик.

Вървим под тежките крила
на буреносна, мощна бран
и върху хиледи чела
чер жертвен кръст е начертан.

Но няма мраз да заледи
топлик жадуващия кълн,
нито ще трепне пред беди
обуреваемият чълн.

Че светли тайни дух прозря
и аз обикнах тоя път,
по който земните негра
тъй властно мамят и зовят.

– Ти наш си, наш си, твоят дълг*
е дълг на хрупкавия злак –
в земята майка опознал,
при нея да се върне пак.

Венци от слънчеви цветя
в долини слънчеви плете
и в кротък унес чака тя
да гоиде нейното дете.

– Дойди, но с подвиг увенчай
ти свойта брeнна суeta
и нека бъде твоят край
една усмихната мечта!

Ноще, тъй светло примирен,
аз гледам звездния покров
и тихом се струи над мен
и крепне земната любов.

Разстлала се е ясна шир
и в нея странникът недраг
след много бури най-подир
намира своя роден бряг.

Там родни сенки с родна реч
посрещат брата и сина,
а нейде гордо и галеч
плъщят победни знамена!...

Един убит

Той не ни е вече враг –
живите от враговете
бурна ги вълна помете
нейде към отсрещний бряг.

Ето, в хлътналия слог
легнал е спокойно бледен
с примирена скръб загледан
в свода ясен и дълбок.

И по сивата земя,
топлена от ласки южни,
трепкат плахи и ненужни
с кръв напръскани писма.

Кой е той и де е бил?
Чий го зов при нас доведе,
в ден на вихрени победи
да умре непобедил?

Клета майчина ръка,
ти ли го в неволя черна
с думи на любов безмерна
утеши и приласка?

Смешна жал, нелепа жал,
в грохотно, жестоко време!
Не живот ли да отнеме
той живота свой е дал?

И нима под вражи стяг
готвил е за нас пощада? –
Не, той взе, що му се пада,
мъртвият не ни е враг!

Сиротна песен

Ако загина на война,
жал никого не ще попари –
изгубих майка, а жена
не наидох, нямам и другари.

Ала сърце ми не скърби –
приневолен живя сирака
и за утеха, може би,
смъртта в победа ще дочака.

Познавам своя път нерад,
богатствата ми са у мене,
че аз съм с горести богат
и с радости несподелени.

Ще си отида от света –
тъй както съм дошъл, бездомен,
спокоен като песента,
навяваща ненужен спомен.

ЕЛЕГИИ

Ти смътно се мяркаш...

Ти смътно се мяркаш
из морната памет,
кат бродница сънна
в бездънна гора –
аз тръпна след тебе
и тръпно ме мамят
в мъглите вечерни
две черни пера.

След сетната среща
да срещна забрава,
подемах се, падах
и страдах навред.
Нощта ме разлюби,
генят отминава,
ни радост донесъл,
ни весел привет.

И ето, погребал
в тъга непобедна
надежди и младост
в безрадостен склеп –
аз гасна, аз гасна
с утеха последна –
на спомена в зграча
и плача за теб.

Да се завърнеш в бащината къща

ДА се завърнеш в бащината къща,
когато вечерта смирено гасне
и тихи пазви тиха нощ разгръща
да приласкае скръбни и нещастни.
Кат бreme хвърлил черната умора,
що безутешни дни ти завещаха –
ти с плахи стъпки да събудиш в двора
пред гостенин очакван радост плаха.

Да те присрещне старата на прага
и сложил чело на безсилно рамо,
да чезнеш в нейната усмивка блага
и дълго да повтаряш: мамо, мамо...
Смирено влязъл в стаята позната,
последна твоя пристан и заслона,
да шепнеш тихи думи в тишината,
впил морен поглед в старата икона:
аз гождох да дочакам мирен заник,
че мойто слънце своя път измина...

О, скрити вопли на печален странник,
напразно спомнил майка и родина!

Помниш ли, помниш ли тихия двор

ПОМНИШ ли, помниш ли тихия двор,
тихия дом в белоцветните вишни? –
Ах, не проблясвайте в моя затвор,
жалби далечни и спомени лишни –
аз съм заключеник в мрачен затвор,
жалби далечни и спомени лишни,
моята стража е моят позор,
моята казън са дните предишни!

Помниш ли, помниш ли в тихия двор
шъпот и смях в белоцветните вишни? –
Ах, не пробуждайте светлия хор,
хорът на ангели в дните предишни –
аз съм заключеник в мрачен затвор,
жалби далечни и спомени лишни,
сън е бил, сън е бил тихия двор,
сън са били белоцветните вишни!

Аз искам да те помня все така

Аз искам да те помня все така:
бездомна, безнадеждна и унила,
в ръка ми вплела пламнала ръка
и до сърце ми скърбен лик склонила.
Градът далече тръпне в мътен дим,
край нас, на хълма, тръпнат гървесата
и любовта ни сякаш нò е свята,
защото трябва да се разделим.

„В зори ще тръгна, ти в зори гойди
и донеси ми своя взор прощален –
да го припомня верен и печален
в часа, когато Тя ще победи!“
– О, Морна, Морна, в буря скършен злак,
укрий молбите, вярвай – пролетта ни
недосънуван сън не ще остане
и ти при мене ще се върнеш пак!

А все по-страшно пада нощ над нас,
чертаят мрежа прилепите в мрака,
утеха сетна твоята немощ чака,
а в своята вяра сам не вярвам аз.
И ти отпущаш пламнала ръка
и тръгваш, поглед в тъмнината впила,
изгубила дори за сълзи сила. –
Аз искам да те помня все така...

Легенда за разблудната царкня

Mon âme est une Infante...

Albert Samain

I

...И там, на тоя бряг пустинен,
от вечните води и милван, и терзан,
на вярна стража спрян, един чертог старинен,
един чертог зловец виши безгласен стан.

В градините, мечта несмела замечтани,
трепти на страх и скръб отровната роса
и в мъртвата вода на мъртвите фонтани
оглеждат своя сън безсънни дървеса.

Стени и сводове спокойна тлен прояжда,
мъх, ситни нокти впил, колоните гнети,
и никой ведър час там радост не обажда,
че никой сребрен рог там празник не вести.

Понявга само в сън безсилен лъх повява,
и в трепета болнав на мигом сепнат стон
проеква тъмна жал по девствената слава
на някой овдовял и обезславен трон...

II

Кой изхлипа в пустошта
на замлъкналите зали?
Тишината ли пожали
свойта пръвна яснота?

Кой на кулата възлезна
и с копнеж ръце простре
към притихналата бездна
на неверното море?
Кой в градината стаи
дъх под черните заслони?
- Своя бряг луната гони
и безмълвие струи...

III

С болката на прималняло цвете
в пазвите на ранна хладина,
ден и нощ аз питам ветровете
и неверната луна:
странници, от път неуморени,
зрящи неизгледни далнини,
не узнахте ли дали над мене
нявга пак ще прозвъни
светлий глас на оня цар далечен,
който след притихнала тъга
в сън ми се яви и ми обрече
неизведени блага,
неизведени блага в страните,
дето ек пресреща всеки зов
и с венци нетленна пролет кити
всяка радост и любов.
Той склони над мен усмивка тиха,
но едва десница ми простря,
зли тъми ревниво го прикриха
в своите ледени недра.
И дочух аз ласкав глас: бъди ми
вярна – и при теб в уречен час,

минал през моря неизбродими,
нак ще се завърна аз!
Де е той? – Аз чакам оттогава,
аз горя в пожар неугасим -
ту искра сърце ми озарява,
ту мрачи го мътен дим -
и кога в очи ми той възлезне,
мойта скръб безпаметно се рве
в бездните на сладости възмездни,
дето я Грехът зове.

IV

– „Витае трета нощ над водната пустиня
и мрачните скали отекват странен тътен,
за прилив иде час, а ти все бдиш, царкиньо,
и твоят взор гори, от сладен дим помътен.

Дойди и разстели коса дълбокорунна
на моите колена – привел чело над тебе,
аз кротко ще пристъпя със лютна среброструнна
великата ти скръб пред незаслужен жребий.

Загледано към нас през сплетените клони,
небето ще разкрий предвечната си слава
и твоята звезда несетно ще отрони
то в тихото море на тихата забрава.

Чуй горката молба на своя паж, царкиньо,
отпада дивен взор, от сладен дим помътен -
витае трета нощ над водната пустиня,
а мрачните скали отекват странен тътен.“

V

И когато завърши тринощното бдение,
и умора прекърши лилейна снага,
час безумен настава за черни падения,
че потърсва забрава надвластна тъга.

Снела скъпия пояс на румена девственост,
тя пристъпя несвоя, с безтрепетен взор
из чертога заснал и нелепо тържествена
слиза в мрачните зали на мрачен позор.

Тя жаднее – и в мрака, под сводове каменни,
дето властно я чака препълнен потир,
гръд обнажила, броди и в пориви пламенни
рой презрени нероди привиква на пир.

Като мухи зловонни над блатните пясъци
из притулни притони стъптяват се те,
кръвно вино подклажда нестройните крясъци
и греховната жажда неспирно расте.

Утолено догаря тринощно страдание,
че прегръдки разтваря тя с огнена лъст –
през очите ѝ греят тревожни сияния,
но ликува над нея наситена Мъст.

VI

Бурята стръвно изхвъркна
из свойте подводни гнезда,
едва затрептяла звезда
в облаци черни помръкна –
пламък и гръм небеса разлюляха...

– Аз пих сладостта на упойни треви...
„Плаха царкиньо, засни, забрави -
засни, забрави!“

Бурята огнено жали
над тебе и твоя позор,
не чуваш ли в хиляден хор
мощни вълни заригали –
ридаят те с твоята мъка несдържна...
– Аз пих сладостта на упойни треви
и мракът чрез мен светлините нагви...
„Тъжна царкиньо, засни, забрави –
засни, забрави!“

Бяла вълна ще отмие
следите на черната сласт –
и нова, неведома власт –
и нова, неведома власт
утринна шир ще открие
пред взора на твоята бодрост победна...
– Не чакам ни мир, ни утеха, уви!
„Бедна царкиньо, аз плача – засни, забрави, –
засни, забрави!“

VII

В предели потайни, в чертог запустял -
сянка на смъртна печал.
Там плаха царкиня от зграч до зори
в плахи надежди гори.
Оглежда се трепетно в нейния взор
морски безбрежен простор
и в него проблясват през тънка мъгла
мачти и стройни весла.

VIII

Денят издига златен щит
над умирениите води.
Тъмните слънце победи
и с много създи е отмит
позорний спомен в морна памет...

Как властно погледа примамят
безбрежни морски ширини
и в безметежна яснота
потръпват волните вълни -
о, как е светло след скръбта,
която в буря се изплака!

С невинен смях сърцето чака
дори и смътния мираж
на бели корабни платна,
които в синя далнина
ще зърне влюбения паж
и вест желана ще прошъпне...
Царкинята в надежди тръпне!...

IX

И ето – отново три дена в растяща тревога
безцелно изнизваха своите болни лъчи,
и ето – отново над нея, печална и строга,
последната нощ се надвеси...
- Морето мълчи.
О, радост жадувана, радост сънувана, де си?
- Морето бездушно мълчи.

Умора надмогва безсилните свилни ресници,
дум мътен пребулва изгрели за радост очи
и смъртно встревожени вечерни птици
пищят пред незрими завеси...

- Морето мълчи.

О, смърт усмирителна, смърт утешителна, де си?

- Морето бездушно мълчи.

Х

Мълчи, а светлий бряг застила черна тиня.
Назрели за греха, кънтят греховни бездни,
витае трета нощ над водната пустиня
и блудна мрачина гаси венците звездни.

Посвещение

I

На таз, която в нощи мълчаливи
кат призрак свят дохожда в моя кът
и нов живот ми в жилище разлива
и с райска сладост пълни ми духът!

На таз, коя вирее ми в сърцето
и кат звездица в тъмний мрак сияй,
и мойта лодка води сред морето
на щастъето към светлий хубав край!

На таз, коя зарита в скръб безкрайна,
кога в борбата падна аз сломен,
на моят гроб ще дойде в нощ потайна
сълзици да пролее зарад мен!...

II

Когато вишните цъфтяха,
от нежний мирис упоен,
под тях почивах и ветрецьт
прах цветен сипеше над мен.

Днес пак отидох, но крила си
над тях простряла бе смъртта
и не с прах вятрът ме поръси,
а с жълти сгърчени листа.

III

Малинен дъх разпръскват твоите устни,
о, сладък дъх на майските цветя!
И преблажен е, който пръв откъсне
от тях малината на любовта!

Кокичета страните ти покриват,
посипани с брилянтена роса...
Ах! Кой щастливец нощем ще обвиват
къдриците на твоята коса!...

IV

Скри се златно слънце зад горите,
вредом легна мъртва тишина;
месец бледен мълком в мрачините
си светлика сребърен пръсна!

И ей, тих вечерник се загаде
отдалеко, жаген за покой –
тихо шепнат вейчиците млади и
се свеждат върху гробът мой.

V

Аз ще го запазя – първото писмо,
що за тебе писах – китка от лъчи,
преди още сърце ми есен да смрази!
Аз ще го запазя – всеки ден и час
ще го препрочитам с горестни сълзи.

Аз ще ги напиша – първите слова,
що ми ти продума, с огнено перо
връз сърцето страдно – пуст безмълвен храм –
и в живота мрачен – непрогледна нощ –
само те щат дивно да сияят там.

Аз ще я погребя – първата мечта,
зарад теб родена в мълчалива нощ!
Аз ще я погребя в сладка самота
във незнайно кътче и връз нейни гроб
ще посея тъжни есенни цветя!...

Отгук

Ти ела, разбуди ме тогава –
на великата радост в часът,
кога царствения ден ще изгрява
над изгубения в бездните път;
ти ела и болезнено нежно
аромат над душата разлей
и за радост и щастие безбрежно
чародейната песен запей.

Аз от нея пробуден, ще стана
и мощ светла ще бликне у мен,
и със теб, о зора възмечтана,
от лазурни мечти упоен –
ще летя към пределите звездни,
поглед в слънцето златно опрял –
ще летя над долини и бездни,
преизпълнени с мрак и печал.

О, ела ти при мене тогава
и тогава ме сал разбуди,
посред нощ, ах, недей ме смущава
и среднощния ми сън не куди.
И додето се раждат лъчите,
нека сладостен сън осени
мен – изгубения пътник в мъглите
на безплодни пустинни страни.

Аз знам, че когато се нявга пробуди

Аз знам, че когато се нявга пробуди
душата ми, пътница морна заспала,
частьт на великата горест ще бъде
по радост завинаги вече умряла.

Аз знам, че в очите ѝ ужас предсмъртен
ще пламне и горко тогаз ще трепери –
ще види кристалния извор размътен,
в руини чертога свой тя ще намери.

Цветята увехнали прах ще покрива
и бурен навред вместо рози ще никне.
Напразно тогава сълзи ще пролива –
безмълвие, мрак ще се неи откликне.

Аз знам и самин във самотност живея,
че страх от шума в тишината ме куди –
душата си в сладостна дрямка люлея;
дано се тя никога веч не пробуди!

Непозната

Нощ ледена властно се стеле над мен,
и в жажда за радост и ден,
аз чезна по нейните тъмни крила.
– Ела, възжелана, ела!

Рой вихри бездомници глухо тънтят –
пред мене ни завет, ни път, –
на щастие минало призрака блед
покриват забрава и лег.

Ела, възмечтана, и вожг ми бъди,
към светли ме дни поведи –
и песен за вяра и бодрост запей,
страха ми, скръбта ми развей!

Аз с тебе ще тръгна – и бодр, и смел –
към онзи незнаен предел,
да търся всевечните мощни зари –
далеч зад моря и гори.

Ще бъдем ний там възвисени орли
над стръмни гранитни скали –
с огрени от златното слънце чела...
Ела, непозната, ела!

Сън

Сънувах сън – о, сънища неверни! –
Над бездна, в непрогледни мрачини
стояхме; в дълбините неизмерни
с глух ропот се премятаха вълни.

До мен бе ти, що мойта нощ разсея,
но с нощ бе пълна моята душа,
и страшните предчувствия във нея
напразно се стремях да заглуша.

В миг булото на ужас и тревога
печалния ми поглед замъгли
и паднах аз в най-горка изнемога,
подхлъзнах се от мокрите скали.

Предсмъртен вик процепи тишината –
аз паднах в бездни, – свяст ми се зави,
и ти, с злорадний смях на Сатаната,
изкуска се и гърбом се изви!

Сънят на героя

Врагът отстъпи, млъкнаха гърмежи,
димът вечерний ветреца разпиля,
очите морни сладък сън замрежи
и пак утихна бойното поле.

И той задряма в миг и засънува,
на своята пушка наклонил глава,
и стори му се, майка си че чува,
че му нашепва сладостни слова:

– Не бой се, сине мой, от враговете,
макар и в боя ти да паднеш пръв –
за отмъщение роден край зове те
пет века ръсен със невинна кръв.

Ако загинеш – загини достоен,
ако се върнеш, знай, че цял народ
ще слави вечно своя верен воин,
за него сложил своя млад живот!

Тя пак замлъкна. Той простря десница
да я прегърне – но за миг откри
очи – в небето грееше денница
и сипваха се румени зари.

Тръбите пак тревога затръбиха...
И стана бодър, и в ужасний бой
падна на устни със усмивка тиха,
тъй както пада всеки смел герой.

Разяжда гърдите ми кървава рана

РАЗЯЖДА гърдите ми кървава рана,
отпушат се в немощ ръце...
А в целия свят ти едничка остана
най-скъпа за мойто сърце...

Дойди, успокой ме, дойди – утеши ме,
нерадостен път ме сломи;
сияние дневно е твоето име,
а моето – мощни тъми...

Живота бездушен ме люто измами,
крилата ми светли скова
и с клетви и вопли сред пропастни ями
наведох аз горда глава.

А някога слънчевий блясък обичах,
сънувах победни борби
и в страстно безумье се страстно увличах
сред екнали бойни тръби.

Но рано сподвиха ме скърби без име,
нерадостен път ме сломи;
дойди – успокой ме, дойди – утеши ме,
ден гай ми в среднощни тъми.

Че зее в гърдите ми кървава рана,
отпушат се в немощ ръце,
а в целия свят ти едничка остана
най-скъпа за мойто сърце.

Ела и дай ми своята радост ясна

ЕЛА и дай ми своята радост ясна,
Лъчи обилно в мрачна нощ пръсни,
Ела, в нерадост аз самотен гасна,
Неволен губя своите златни дни.

Аз ще открия тъмните си тайни,
През звездни нощи ще те чакам сам,
Една ще си в вселената безкрайна
Ти кат весталка в светъл, хубав храм.

Разсей скръбта на тъмна орисия,
Усмехната и в радост, и в беда,
Най-скъп венец от песни ще ти свия.

О, хубаво дете, дете безгрешно,
Виж, май си веч отива навсягда,
А розата увяхва безутешно.

Не!

Аз любих те, както във пустиня
скитник морен люби хладний кът,
гето може тихо да почине
и да сбере сили зарад път.

Но към мен ти хладна бе – не блясна
в теб възшебний жар на любовта
и без време мойта страст угасна,
както гаснат есенни цветя.

Веч прощавай – миналото срито
на забрава вечна ще предам
и дълбоко теб ще да заровя
в туй сърце – без бог останал храм.

Пак насън видях те аз

ПАК насън видях те аз,
теменужке ароматна,
но защо бе този сън,
о, зорнице моя златна!
Сутринта се сепнах аз
със тъга в сърцето ледна,
че със други беше ти,
а пък мен и не погледна.

Защо?

Защо треперя като лист,
край теб когато мина,
о, тих и хладен оазис в
световната пустиня?

Защо ти образът живея
в душата ми ранена,
о, слънце, винаги що грея
със светлина свещена?

Защо нощем във моя кът,
кога луната вперя
замислен поглед и сънът
над мен крила разпери,

при мен тогаз дохождаш ти
кат сянка мила, свята
и с рой най-сладостни мечти
изпълняш ми душата?

Защо, когато славея грая
тържовно заузвива
любовни песни в нощний мрак,
сърце ми той упива?

Защо се в миг възраждам аз,
в наслада райска плувам,
затуй ли в неговия глас
че твоя глас дочувам?

Кажу, със що ме ти плени,
о, песен на песните,
бисер из морски дълбини,
звездица над звездите!

Аз горд напуснах твойта мирна стряха

Аз горд напуснах твойта мирна стряха
и тръгнах в нови пътища световни,
че нови сили в моя дух изгряха –
за теб размирни, смели и греховни.

Теб блазнах те къшеи оскъдни,
на жалка корист жалките услуги,
мен – светлината на победи бъдни
и трепета на сили вечно млади.

Без дом – аз срещам бурята с тревога,
но свято пазя своите скрижали.
И да се върна пак при теб не мога,
че ний едва ли бихме се разбрали.

Спи, тихо спи в забрава безметежна
и опрости ми, вест дочул за мене,
тъй както сънната скала прибрежна
на своите чайки светло окрилени.

Предчувствие

Излизват се години след години,
аз все напред и все напред летя,
и в адский зной на тъжните пустини
преследвам призрака на любовта.

Венец челото ми не украсява –
оттам на струйки кървав пот се лей,
ужасна мъка взорът замъглява,
че за почивка моят дух копней.

О иде час на ужас и тревога,
възпрян на бездните край тъмни бряг –
ръце ще да отпусна в изнемога
и с грозен вик ще литна в черний мрак.

Завещание

Кога се смръзне жарка кръв в гърди ми,
кога от смърт аз бъда покосен,
то чуй, о друже мой незабравими,
какво да сториш от моя труп студен.

Недей го ти край шумний град заравя,
де хиляди нищожества лежат,
че може би суетен шум и врява
и там мирът ми сладък да смутят.

В планински някой край го зарове
върз цветний бряг на мил поток сребрист,
край него теменуга посадете
столебен дъб и явор къдрolist...

Кога млад славей песен заизвива
сред перести и къдрави листа,
и дъхне ми игличината дива,
ще сетя сладкий дъх на пролетта.

ХУМОР И САТИРА

За утре щедро ми обригаш
палати – Ъляськ и омая...
О, зная – много ме обригаш
и не обригаш на шега,
но не е лошо и сега
да пренощувам в твоята стая...
А?

Из „Бохемски нощи“

Криза

Шум се дига, шум до бога,
шум и крясък, шум и бяс,
цяла София в тревога –
ето кризата у нас.

Шефове дебели, мазни
край палата се въртят,
с новини разнообразни
вестникарите крещат.

Тоз погалил, тоз зарязал,
тез ще дойдам! Не! Онез.
Входът някому показал,
другите поканил днес.

Всички още неуморими
три нощи веч как не спят.
Мигат ли и пред очи им
все се кокали въртят.

Ходят, питат като в съне,
не усещат глад, ни мраз.
Всички днес са кат на тръне –
ето кризата у нас.

Само ние хич нехаем
със орфаний балтон,
само ний не щем да знаем,
че в червения салон

разни планове се сплитат
зарад нов за нас ярем...
Хатовете там се ритат, ний
„магаретата“ мрем!

Разговор в кръчмата

– От хорски думи хас не струвай,
на свой път, с своите крака!
Живей и много не мъдрувай!
Сега светът върви така!

– Така...

– Жена защо ти ѝ – толкоз много
жени всеобщи има днес,
ще наидеш място, слава богу –
знай, вятър е туй свест и чест!

– Хм... чест...

– А щом сполучиш да достигнеш
на служба в висшата среда,
глей нещо едро да задигнеш
за запас в напаст и беда!...

– Е, да...

– Когато старост пък настане,
спокойно почини си – зер
тоз свят на теб не ще остане!
Какво ще пийш: вермут, амер?

– Амер.

Из цикъла КИХАВИЦА

На себе си

Родих се аз по Връбница, през Марта
(не помня: в тъмна нощ или през ген),
и близо четвърт век откак живея,
а се не знам защо съм аз роден.

Детинството като насън премина:
ту в радост, ту в преглъщани сълзи;
в училището тройки получавах
и даскалите считах за врази.

Щом свърших, тежка служба си намерих,
по два-три гроша на продряман час,
но скоро видех сам, че служби царски
съвсем не са за хора като нас.

И впуснах се във жизнената битва
да търся слава чрез книжовен труд,
но тъй като май слабата не храни,
аз неведнъж обръщах се на шут...

Изповед

Аз имах кръчма на широки груми,
там уж на отдох, уж на сладки гуми
отбиваха се „гости“ шумен рой.

И кат кръвта ми буйно и червено –
аз щедро леех вино, подсладено
ту с песни и шеги, ту с рев и бой.

Но нижеха се дните и в забрава,
не сетих аз, че вино не остава,
и неволно стигнах до фалит.

Тогава мойте „гости“ се събраха
и дълго безпощадно ми се смяха,
защото бяха пили на кредит.

Бохемски нощи

I

За утре щедро ми обричаш
нектар във сребърни потири...
О, зная – много ме обичаш
и не обричаш на шега,
но не е лошо и сега да хвърлим
още две-три бири.
А?

За утре пури ми обричаш,
цената на които пàри...
О, зная – много ме обичаш
и не обричаш на шега,
но не е лошо и сега
да свием още две цигари...
А?

За утре щедро ми обричаш
палати – блясък и омая...
О, зная – много ме обичаш
и не обричаш на шега,
но не е лошо и сега
да пренощувам в твоята стая...
А?

II

Понеже Случаят благоволи
и тази нощ да бъда без квартира,
пък аз съм уж поет и мойта лира
настинала би в нощните мъгли –

ще уда аз в участъка и там
ще кажа на любезните стражари:
здравейте, мои братци и другари,
на Аполона за кашмер и срам!

Дойдох, обезквартирен във нощта,
да спя под вашите хъркания мъжки
и да получа наниз гойни въшки,
както жрец на истинската красота!

И те ще ме приемат с усмех благ,
до гън-гуша честито-умилени –
и ще напишат критика за мене
под формата на полицейски акт.

III

Всички сме дошли на свят
точно по еднакъв начин,
ала не за всеки врат
същ хомот е бил назначен.
Трябвало би напримѐр
аз да имам тлъста рента,
а пък оня тлъст банкер
да живее хента-пента.

Но над нас ръка прострял
някой много зъл присъди:
нему – глуп, но мазен дял,
мене – умните оскъди.
Мене – пържени ребра,
нему – шницели изрядни.
Мене – гладната зора,
нему – хубавото плагне.

IV

„Послушай ме – две гуми само!“
– Отдавна няма гъжд ни капка.
„Зле правиш с туй „насам-натамо“!
– Виж, оня там с каква е шанка!

„Жесток и страшен е живота!“
– У, тук вони на гнили круши!
„Пък ти я караш „през просото“!
– Пък там се сбиха двама души!

„Смисли се, нявга ще се каеш!“
– Тицъ, тицъ – иди ги разтървавай.
„Но слушаш ли, или нехаеш?“
– А, слушам, слушам – разправлявай!

От фронта

И тук, на новия бивак,
пак стария живот захвана –
ще се придвижваме ли пак,
или ще готвиме отбрана?

Не сме виждали сума дни
ни „Българан“, нито „Военни
известия“, а с тях сме ний
сè не готам осиротени.

А пръскат разни слухове –
агенция „Обоз“ не дреме –
ту близък мир ще изкове,
ту вест за боеве големи.

Французите били се уж
с бетон на „Круша“ укрепили,
а нейде вдясно от Кукуш
дошли им н'ам какви си „сили“.

В Швейцария се сбрали пак
мнозина тежки дипломати
и мислили кога и как
да кажат: „Стигате гранати,

да почнем с думи да гърмим,
та ако ни остане време,
ще поразмислим и решим
какво решение да се вземе!“

О-хо-хо-хооо! Ще има край
на края – стари хора викат...
Стоиле, матарата дай,
че ми засъхна пак езикът.

А после тичай и речи
на подпоручик Българанов
да дойде тук да излечи
и той сърцето си програно.

със моя балсам от Петрич,
т. е. черничева ракия,
че и без моя „теферич“
нас няма да ни има хич
в тази кървава неуправия...

ПРОЗА

То беше още през ония летни дни, когато
те срещях привечер из бялата алея вън от
града и ме упоиваше мектата да про-
никна в твоя живот и да разгатна тима-
та скръд, която те правеше да изглеждаш
като изгубена сред онова хилядно множе-
ство, което поплеше вечер из алеите.

Тогава аз виждах великата наслада да
питам и да предгуствам.

Из „До една непозната“

Разсеян разказ

Връщам се в 3 часа сутринта. Запалвам кревата и се тръсвам уморен въз лампата. Тъкмо в полунощ се събуждам. Искане ми се пак да се събудя, пък очите ми се отворени стоят. Почвам да четане една критика за Никола Атанасов през 1909 година от българската литература и все не мога да заспя. По едно време хазайнът се отваря и вратата влиза. „Аз, казва, много късно, се прибирате, и със съня си разваляте шума на хората. Нахалността си не плащате, а кирията ви няма край. Вие не може повече да търпите и ние ще трябва да се изнесем?“ Излиза. Гледам навън – слънцето преминало и нощта изгряла. Виждам, че не може вече да се става, затова – заспивам, измивам си обущата и си ваксвам лицето. Турям си главата, пък яката ми тежи... Решавам да не ходя към улиците, а да тръгна из канцеларията, да си търся друга квартира, за да покажа на човешкото безсърдечие, че и ние имаме малко хазайско достойнство.

Наложиха ми после едно отсъствие за: неоправдано наказание от работа.

„?!:...

(Хумористичен разказ за препинателните знаци)

Миналото лято, когато прекарвах на гача на „Острова на блажените“, едно културно дружество ме покани да държа публична лекция на каквато и да била тема. Като се опирах на дългогодишната си коректорска дейност в литературата на „Острова на блажените“, аз се наках да говоря върху „препинателните знаци“. Лекцията си не можах да държа, защото островът ненадейно потъна в морето. Как се спасих, сам аз си зная. Считам обаче, че тука имаше пръст провидението, защото с мене се спаси и лекцията ми, която сега ще ви прочета.

УВАЖАЕМИ ГОСПОДА, (Уводът е изпуснат)

Запетаята е безспорно най-глупавият от всички знаци. И прав, и обърнат, той нищо не изразява. Изпречва се там, където най не трябва, и като всяко глупаво нещо често пъти бърка. И в самото му име нищо интересно няма. (Провлечено): За-пе-та-я. Един пример. Вие сте без работа. Намирате вакантно място (макар и за коректор) и си предлагате услугите. Отивате една сутрин да го заемете и узнавате, че една запетая във вид на роднина или познат на друга някоя видна запетая тихо се наместила там, където вие бихте били поне точка и запетая.

Точката е също така глупав знак. Тя означава спи-

ране. Е добре, може ли да не се иска на човека да спре именно там, дето тя се е окумила. Тя прилича сякаш на пенсионер, на ония дебели човеченца, които знаят да купуват всичко най-евтино и знаят всички кафенета, където може човек да прочете всички вестници и да пие кафе за рупче. Винаги, кой знае защо, ми се струва, когато срещна подобно човече, че това е точка, изскокнала из колоните на някое вестникарско антрефиле, на която са израсли крачка и ръце и си е купила бомбе – точка, която се движи.

Въпросителна или с повече думи – имаш ли пари, е знак, с който аз от известно време насам твърде често се срещам. Струва ми се понякога, че дървета, стълпове и хора го наподобяват и това, разбира се, не е от най-приятните усещания. Веднъж аз видях една реклама, на която беше изобразен този проклет знак и зад него една ухилена глава. Вие може би също да сте я виждали. Вам, разбира се, тя не е направила особено впечатление. Аз обаче сметнах, че това е просто жестоко да се лепят такива оскърбителни работи по улиците, да се рисуват въпросителни и ухилени глави зад тях. Преди всичко, когато изразяваш с погледа си една огромна въпросителна, най-малко можеш да бъдеш ухилен и после, ако оня, който е рисувал рекламата, е считал, че тия неща могат да съвпадат, няма защо да рисува това; из улиците можеш да срещнеш живи реклами от такъв вид, които не само се хият, а и говорят, което все пак е едно преимущество, нали?

Удивителната прилича на министър или на депутат, непременно от болшинството. Цялото и същество като че вика високомерно брееееей!!! Върви тя много удивително, при всичко че нищо удивително няма в нея. Една проста нищо и никаква точка и над нея нещо като бутилка, обърната надолу. Разбира се,

че нещото като бутилка е празно. Някои я наричат възклицателна, а някои чуденка. Артък! Да я наречем тогава Нагенка!!!

Двуеточието е по-интересен знак. То е като разтворени за любов очи или ръце. Най-лошото е, че почти никога не се знае какво ще стане след него. Ще приведа най-лошия случай. Често пъти, когато изразява това, което казах по-горе, то може да бъде посрещнато от друго двуеточие във вид на два стиснати юмрука. Когато се прибавят към такова именно двуеточие още няколко такива, то става вече многоточие и обикновено се среща там, дето има нещо, което е по-добре да се не казва. Особено когато точките енергично и продължително време се движат остава много, което се замълчава.

Аз си спомням, че веднъж, когато... и пр.

Паяжина (Безобидни драскулки)

I. СРЕЩИ И ПОЗДРАВИ

На Душечка

Вие можете да се смеете на това, което ще чуете или прочетете сега. Все едно. И да ме съжалите, по-леко няма да ми стане.

Искам, за да се намеря на работа, да ви разкажа за две-три от своите хиляди нещастия. Ако обичате, слушайте.

Трябва да ви кажа, че обикновено когато лежа и когато ходя, дълбоко се замислям. Разбира се, с това не искам да се хваля, защото от опит зная, че да се замислиш дълбоко, то не значи непременно да мислиш дълбоки неща. Идиотите най-често изглеждат дълбоко замислени.

* * *

Една сутрин аз станах от сън. Омих се, облякох се и понеже считам трудолюбивото, освен когато ни се налага, за плебейска черта, тръгнах да се шляя из улиците, широко разпуснал ширококрилия си балтон, унесен в хармоничното и апетитно мляскане на левия си галош.

Но ето че при един завой на една улица виждам една жена с един офицер и едно дете. Кой знае защо, преди три дена някой беше ме запознал с нея. Може би защото нямаше как да се избегне това.

Щом я видях, понеже бях дълбоко замислен, твърде неясно съзнах, че ще трябва да се направи някакъв жест, да се каже нещо като поздрав. Отдавна съм

престанал да употребявам обикновените думи „добрутро“, „добър ден“ и „добър вечер“, защото по някаква страшна орисия винаги ги бъркам. Вървя аз, прочее, изравнявам се с дамата, все така дълбоко замислен. И ето че дигнах глава, погледнах я веселичко и като махнах с ръка към челото си, твърде ясно, даже височко извиках „здрасти“!... Зная само това, че след „здрасти“-то краката ми се запреплитаха, ушите ми се изпотиха и аз почти бежешком развях балтона си, за да се отдалеча от това проклето място.

* * *

Също тъй по неволя се запознах с една персона, следвала в Париж, макар и по зъболекарството. Аз зная, че Париж е градът на маниерите на елеганцията, но виновен ли съм, че забравям това тогаз, кога случаят я изпречи насреща ми? Горката! Изглежда, че скромната ми личност толкова я е наплашила, че не зная дали и на сън тя не вижда ужасите, които аз ѝ съм причинил неведнъж. Когато привечер тя ме зърне през навалицата, някакво смущение я обладава и тя бърза да се затули зад някой гръб или бомбе. Още повече че се разхожда твърде често с хора, на които аз като че ли не приличам. И тя има право. Защото аз вече два пъти съм ѝ викал „здрасти“, а веднъж, смутен до замайване, само я погледнах, ухилих се глупаво (ръцете ми бяха в джобовите) и заклатих глава. А погледът ми трябва да е изразявал: Как си! Харничко ли? И ние сме добре! Помня, че след тая среща, аз, пак тъй познал нещастие то си, се сблъсках с нещо като жена и след мене дълго хвърча една безцеремонна ругатня сред най-голямата навалица към Борисовата градина.

Една вечер отидох в една биралия. Пълно като всякога. Гледах насам, гледах нататък – най-после намерих на една маса хора, познати на един мой познат. Разбира се, наместих се на масата. Лицето ми обърнато към огледалото, окачено на стената (не лицето), а гърба ми – към музиката. Трябваше може би да бъде обратното, но тъй си беше. По едно време, загледан в огледалото, оправяйки връзката си, която с безумното си стремление да бяга към врата ми неведнъж ме е засрамявала, аз съзирам две женски лица. В самия тоя факт няма, разбира се, нищо необикновено. Необикновеното е там, че те бяха лицата на две мои познати учителки, въпреки че твърде презрели, в една от тукашните гимназии. Гледам аз в огледалото, гледат ме и те. И под звуците на „валс долорес“ от Валдтайфел, аз подставям малко от стола, почтително дигам ръка и поздравявам в огледалото въпреки че твърде презрелите възпитателки. Пак стана нещо, което ме забърка. Видях само, че лицата на възпитателките в огледалото неудържимо се раздвижиха, а зад истинския си гръб, не този в огледалото – чух как звуците на „валс долорес“ се сливат със звуците на неудържимия им смях.

Впрочем, и аз се смях, само че след като се завърнах вкъщи...

Без да искаш – да заспиш

(Декемврийски монолог)

На Бедния Хайнрих

(На креват – солидна постройка от газени сандъци и чамови дъски – лежи възник неразсъблечен и с обуца млад човек, разтворил широко нозе, с ръце, склучени под главата. Малка ламба с опушено от едната страна стъкло хвърля бедна светлина в почти голата стая. Ненакладената печка смирено дреме.)

Измамих се аз... Дааа! Така е то, като слуша човек хората. Иди, каже, в София, работа ще намериш, ще се наредиш. Запиши се в университета и карай! Няма и да усетиш как ще свършиш. Като ги слушаше човек, виждаше му се лесно, като по вода. А пък то!... И първия семестър май не ще се изкара. Нейсе!... И това имало да ни мине през главата... Наесен аз зная какво ще правя. Не ми трябва ни София, ни следване, ни студенти, ни студентки, дявол ги взел! Аз мислех живот да живея, пък то бамбашка работа излезе. Ще стана аз гаскал. Дето и да е, само тука да не съм. Денка добре ми думаше. Хе-хе, ти в София ще ходиш, студент ще ставаш. Голяма работа! Па пиши поне чат-пат... Хм!... Де я да ме види сега на кой съм хал? Ще се върна лятос, защото сега ме е срам. Ще я накарам да станем заедно гаскали в едно село. Може и да се сгодим даже. Ей че живот ще бъде! Може и да се оженим на бърза ръка. Мъничко селце и в селцето къща и в къщата гватмата с нея. Ставам сутрин аз малко махмурлия. Денке, кафе или чай, а? Чай! Добре! Отиваме на училището. То май студеничко, ветровито, ама нищо. То пък и учение ще бъде я! Вечер се връщаме раничко.

Мръква. Запалваме печката отгоре с колела, да може и да се готви. Аз лежа на кревата по гащи и по риза и

чета. Чета напр. някоя книжка. Денка седи до печката и готви фасул или пък леца. Става ли? – Още малко да поври. Добре, ще почакам. Ами чушка тури ли? – Турих, ама само една, аз лютото не обичам. (Червата на младия човек възторжено изкуркват.)

По Коледа с колегите ще дадем представление. „Двамата железари“ или пък „Виновен“, или пък „Борислав“. Защо не? Да, да! Непременно „Борислав“. Хем тамам му е сега сезона. Аз ще играя Борислав, а пък Денка – Тамара! Ех, че славно ще бъде! (Младият човек се обръща по очите си.) „Бориславе, спаси ме“, вика Денка. „Махни сеее!“, рева аз и ритам по сцената. А публиката се смее, та чак примира.

Напролет ще ходим по сватби и кръщенета. Без даскали не може. Барем на чест ще ни имат хората. Пък тука. Никой те не и бръсне. Да пукнеш, няма кой да те погледне. Ама и аз зная какво ще правя. Получим ли заплатата: Денке, а? Колко да отделим сега за в София? Двайсе, трийсе лева настрана. Без да усетим, току-виж дошъл Гергьовден. И по Великден ще дадем някое представление. Дошъл Гергьовден и ние се вече прибираме. Ще претупаме надве-натри изпита и ще раздадем свидетелствата. Кмета и настоятелите ще ни дадат гуляй. Аз може и да се напия. И ще пея. Някоя руска песен... „Там проклялис ми пред луной сияниям...“ Кмета и настоятелите ще ме гледат. Знам ги аз тия работи...

И дохаждаме в София. Спираме в някой хотел, ама не от най-скъпите. Още първата вечер в „Батемберг“. Пий сега, Денке. А пък тя ми се хили...

На другия ден ставаме късно. Няма защо да бързаме. Наобядваме се в „Колумбос“ и тръгваме – къде? В градската градина. Иде някой отсреща...

О-хооо-о! Здрасти бе! Къде се губиш?...

(Младият човек ненадейно заспива.)

Хроника

ВЪНШНА

Нова опасност за България. В чуждия печат усилено се говори за предстоящото сключване на военна конвенция между Парагвай и Аржентина, насочена изключително против България.

Внос на свини. Турското правителство е решило да се допуска без мито грамадния внос на свини в Арабия.

Протест. По настояване на императора руската Дума е изказала своя протест за преследванията на руските анархисти в Англия.

Мирът в Европа заплашен. Републиката Монако е заръчала в Англия 12 нови броненосци за усилване на флотата си, по случай новия курс на своята завоевателна политика.

ВЪТРЕШНА

Предстоящи митинги. От най-достоверен източник се учим, че народниците, съвместно с радикалите и тесните социалисти, са решили да свикат във всички градове и паланки грамадни митинги, в които да изкажат своето възмущение от даването на стамболовистите под съд.

Всенародно празненство. На 28 т. м. в Русе, по случай годишнината от щастливия епилог на сватбата на Саафет и Стефанов, ще се устрои голямо тържество. Ще има делегати от цяла България. М-р Такев лично ще присъства. Почнато е вече издигането на арката за посрещането му.

Общинските избори. Според сведенията на вътрешното министерство, стамболовистите, с ред-

ки изключения, са спечелили всички общински избори, станали на 20 т. м. Това за лишен път показва с какви симпатии се ползва единствената националистическа партия в средата на българския народ.

Министерска криза. Вследствие внезапно избухналата министерска криза, в партийните лагери се забелязва крайна угриженост. Г-н Радославов е молил най-настойтелно г-н Малинова в тоя критически за България момент да не се оттегля от властта.

ЛИТЕРАТУРНА

Чест за България. Една германска издателска фирма се поускала напоследък позволение да преведе и издаде на немски съчиненията на българските писатели: Глогинко, Ненчо Илиев-Сириус, Дерижан, Блажин-Звездин и Бурзуджиев. Визираните писатели не са дали още своето изрично съгласие.

Разменени поздрав. Избраният напоследък за член на френската академия поет Henri de Régnier е бил поздравен ласкаво от г-да: Ст. Ватралски, Ст. Дринов и Дерижан. Отговорил им е с дълго писмо, в което ги нарича „chers confrères“.

Филологически спор. Много европейски знаменитости във филологията водят отчаян спор върху новоизнамерената българска дума „пущайдавърбиев“, известна на читателите на в. „Трибуна“.

ТЕАТРАЛНА

„Хамлет“ в Куртово Конаре. Усилено се готви – и ще се даде през страстната седмица на куртовоконарската сцена „Хамлет“, грама от В. Шекспир, известен английски писател. За декориране на сцената са ангажирани чергите на всички по-видни семейства.

„Дамата с камелиите“. В Модерния театър в София изграха за пръв път „Дамата с камелиите“. Играта беше сполучлива. Желателно е оркестра да не свири през време на действието, защото и без това резонанса в театъра е слаб и артистите са принудени много силно да викат.

Руски театър. В Московския художествен театър наскоро ще бъде представена пиесата „Врази“ от българския драматург Д. Т. Страшимиров.

Театър „Одеон“. Понеже след представянето на „Дайте път на жените“ публиката на „Нова Америка“ е значително намаляла и понеже съдържателя на това семейно-забавително заведение се страхува от тая силна конкуренция на 2-га уредниците на театъра, предложил е на последните да влязат в споразумителна акция.

Острова на блажените

(Географическа, историческа, етнографическа, политическа, социологическа и... зоологическа студия)

Земята, която носи горното име, всъщност не е никакъв остров, а двурогите, които я населяват, никога не са били блажени, нито пък изглежда, че някога ще станат такива. От незапомнени времена през нея са минавали военствениите пътища почти на всички племена и народи, но тя е служила обикновено за станция, а не за цел на походите им, защото почти никога не е имала с какво да привлече тяхната охота за грабеж и завоюване.

Схлупените хижи на нейните обитатели, техните кърливи рици, глинените или гърбените им съдове, гръбливия им добитък, пръснат по обработени тук-там поли, не си стрували, види се, труда да бъдат нападени и разграбвани. Всяко племе, което е минавало през тая страна, е оставяло нещо от себе си в кръвта на нейните жители и затова днес зоолозите, колкото и да се мъчат да подведат този вид животни под някакъв общ разред, не успяват. Отличителните външни белези, които се срещат по често у индивидумите на споменатия зоологически вид, са: среден, по-скоро нисък ръст, крива пъпешообразна глава, ниско, набърчено даже у децата чело, малки очи, малки вежди, много голям или много малък, но непременно безформен нос, голяма уста с изхвъркнали напред зъби, дълги ръце с китки като мечешки лапи и разкривени нозе. Те живеят в заселища, наречени според големината си градове или села. Разликата между едните и другите, т. е. между селяните и гражданите, е не особено голяма и

тя е повечето външна. Първите са около шест пъти повече от вторите. Онова, което съединява всички в едно цяло, то е силната миризма на пот, чесън и лой, която образува тънка атмосфера около телата им. Последната миризма иде навярно от вонещия сапун, с който те перат понякога облеклата си. Носовите им са винаги обилно производителни и за облекчаването им от излишен товар шепата им превъзходно заменя всякаква кърпа. По телата на индивидуумите от зоологическия вид, който живее на Острова на блажените, особено по главите им, една малка гадинка, със сплеснато тяло и множество малки крачка, винаги се намира в най-отчаяно изобилие. Понякога тя образува нещо като огърлици по яките на дрехите им, необезпокоявана от никого, оставена свободно да се развива според законите на природата и изискванията на естетиката. Много често внимателният наблюдател ще срещне тоя вечен другар на „блажените“ и там, дето съвсем не му е мястото, напр.: в чашата боза, национално питие на „блажените“, което бива сладко и кисело, т. е. рязко, и отронен случайно в чашата мляко, па даже и във виното, с което той би пожелал да утоли жаждата си след дълго пътешествие.

L'irréparable

Et quelque chose en nous s'est brisé pour jamais.

F. Gregh – L'irréparable

...От летните вечери на първите ни срещи аз си спомням само жаждата да проникна в твоите незнайни за мене дни и да разбуля тихата скръб, която пълнеше погледа ти с някаква странна грезгавина.

При всеки заник на слънцето тогава из бялата алея вън от града шумеше пъстра навалица. Безстрастен към погледите и усмивките на другите, аз носех своята жажда сред тях и когато трепнеха надалеч пред мене двете черни пера на шапката ти, в душата ми запяваха незримите струни на една потаена и невнятна радост.

То бяха вечери на предчувствия и смътна боязън, на смирение и чистота.

Ние се разминавахме, незнайни един другиму, и двамата уморени от безплодни устремии към щастие, и двамата еднакво заплениени от мечтата по една далечна и недостигната земя.

Една вечер, когато слънцето зайде зад грамада черни облаци и между листата се понесе първата въздишка на умиращия август, аз не те срещнах. Помислих, че това е невинна забава на случая, и затова се надсмях на болката, която сви сърцето ми през първия час на нощта. Много вечери аз пак те търсих там, но ти не мина край мене.

И тогава се заредиха дни и нощи на безпомощност и самота. И затъгувах по тебе като едва разлистен явор по измамната усмивка на пролет без време.

Пробуден сутрин, аз дълго не откривах очи, за да не видя как измръзналото есенно утро забулва с мъг-

ла моите прозорци и плаче с безбройни сълзи; генем излизях край града и гледах надалеч в полето черните гробове на летните радости; вечер и нощем бродех из крайните улици и мислех за своята мъка, за тебе и за смъртта.

И там ме намери оня страшен час на нашата раздяла.

Някой властен витяз беше запрегнал през тази нощ ветровете, събираше в сухата си огромна шепа последните листа на акациите и с бесен смях ги разпиляваше по влажните стрехи и пустинни дворища. Из прихлупените небеса заплюска пороен дъжд. Аз подирих подслон в черния ъгъл до една пътна врата. Далече в двора гледаше прозорец. Завладял от жадно любопитство, аз се примъкнах в тъмнината край дворната ограда. Под стъпките ми изпращаха сухи съчки. Вятърът изплака в замлъкналия двор и заглуши техния съсък. Аз доближих до прозореца и се възрях в стаята. По средата беше простряно мъртвешко носило. Отстрани и до него буюваха стари повехнали хора. Аз впих поглед в лицето на мъртвия. То беше млада жена. Лицето ѝ като че се усмихваше под жълтите трепети на воцениците. Допрял лице до стъклото, аз почувствах, че някой сложи студена мъртвешка ръка на челото ми. Сега аз разбирах всичко, сега аз знаех, знаех. Ти лежеше там, угаснала, преди да те намери моят зов.

...Нощта гълго кълтя от безумните ми стъпки. Аз бягах под проливния дъжд и вятърът ме догонваше и изпреварваше с риданията и със смеха си.

Привечер ние ще се намерим пак, както вчера, из бялата алея вън от града.

Ти ще се приближиш до мене светло усмихната, защото ще бъдем сами, аз ще усетя топлината на ръката ти в ръцете си и когато тръгнем един до дру-

зи по синкия сняг, дъхът на косите ти ще ми говори за блясъка и тишината на оная далечна земя, която ти си достигнала чрез мене. Ще ми кажеш, че когато лятото умираше, ти си отпътувала далече от моя град, че ти живееш другаде, и ще се надсмееш на моето видение през страшната есенна нощ. Аз ще те слушам, унесен в други мисли и в други спомени, и ти ще тръпнеш пред ледното безумие на моя поглед.

И ние няма вече да се срещаме.

Между нас белее призракът на една покойница и ти не можеш да я възкресиш!

Около една стара песен

Песента за тежките материални условия, в които живеят и работят българските писатели, повтаряна от ред години на най-различни гласове, почна да става безинтересна и досадна. Без да я повтарям, аз искам набързо да набележа някои мисли около нея и около ония, за които тя тъй настойчиво се пее.

В истински културните страни, дето литературата е вече преминала своя период на оформяване, такава песен или отгавна е забравена, или е оставена да я използват ония, които не искат да обясняват своя литературен неуспех с липсата у себе си на необходимите за един писател творец качества и добродетели. Причината на това обаче съвсем не е само във възможностите да бъдат винаги материално осигурени истинските таланти в тия страни. Защото могат се изброи стотици примери, от които да се види, че писатели от първа величина, създали цели епохи в литературата и оставили неизлечими бразди зад себе си, биха могли много и много да завиждат на мнозина от своите малки събратя в България, ако е въпрос само за обикновени жизнени улеснения.

Наброявам в безредица само ония, които сега ми идват наум.

Верлен живя и умря в мизерия, пред която биха настръхнали косите на някои „мъченици за изкуството“ у нас. А тази година Анри де Рение, най-благородният от неговите далечни ученици, почтително се преклони пред паметта му при влизането в Академията.

Петер Хилле умря на улицата до една пътна врата като последен нищий. А стиховете и афоризмите си,

в които тъй ярко блести искрата на гения, беше писал върху празните полета на стари вестници.

Ще кажат, че това са изключителни натури.

Но Маларме стенографираше, за да живее по-сносно. И все пак преди десет години Албер Мокел го нарече герой на новото време в поезията.

Жерар де Нервал, който очарова и самия Гьоте с превода си на Фауст и изтръгна из устата му най-голямата похвала за себе си: „Никога не съм се разбирал тъй добре, както във френския превод на своя Фауст“, умря на една парижка улица през мразовита зимна нощ.

Албер Самен беше обикновен чиновник в парижката община и пак стана един от основателите на „*Mercure de France*“, списание, което изнесе победата на символизма във Франция.

Юисманс чиновничества до към края на живота си, а само с „*Au Rebours*“ отрази цяла епоха.

Скутничеството и службата по трамваите в Америка не попречиха на Хамсуна да ни даде и „Пан“, и „Виктория“, и „Мистерици“.

И – ако трябва да натрупвам още имена – аз бих споменал Достоевски, Дикенс, Мюсе, Хайне, Бодлер, По, Мултанули и колко още други.

От всички тия примери не може, разбира се, да се изведе заключението, че един писател е толкова по-велик, колкото е била по-велика мизерията, в която е живял. Но изпъква един интересен за у нас въпрос.

Всички тия великани на мисълта и песента наистина ли биха създали творения по-велики от ония, които са ни оставили, ако бяха се радвали на едно даже сравнително доволство в живота? Къде лежи и какво подхранва най-силно подтика към творческа работа? Не стои ли устремът към изкуството като самоцел и самоценност над всички условности около настаняването на

жизнения пазар и наистина ли материалните несгоди са едва ли не от решително значение за развитието на едно истинско дарование?

* * *

С известно стеснение, след като съм изредил толкова едри имена, заговорвам за у нас и за ония наши писатели, делничните жизнени условия на които могат да бъдат от значение за развитието на литературата.

И не считам, че прибързвам и че отивам много надалече, ако обясня недостойния хленч на някои от тях, не толкова с болката, че им се пречи да дадат на родната земя всички духовни ценности, които носят у себе си, колкото със стремлението към обикновено благоденствие и самодоволство, онаследено може би от деди и бащи, живели само с грижата за делничния къшей, лишени от всякакви по-висши интереси на духа. И затова тяхното окайване и вайкане пред несгодите, в които живеят, е често пъти една телена маска на мъченик, едва ли не на светец, през която прозира повече образът на безличен пазарски хитрец, отколкото образът на висока културна единица, увлечена в свето служене на един свет завет.

Не, би ли било смешно да се твърди, че тежки материални условия карат един престарял наш писател да се стреми неприкрито и с всяка цена да наложи на публичното внимание, чрез списания и театър, една позната бездарност?...

Нима от материална мизерия, като рецензира „На острова на блажените“, г. Антон Страшимиров смесва чисто литературния въпрос за ценността на тая книга с пенсията на една министерска вдовица?

Какво кара г. Пенча Славейков да се забавлява и по-

диграва с родната литература чрез издаването на цял сборник от автобиографии и автокритики?

Та нима защото е останал на улицата, г. Кирил Христов поднася свои сонети пред стъпките на българския корононосец, който награди някога г. Антон Драндар за услуги към литературата?

Помогна ли Яворову настаняването му в театра да създаде повече от онова, което създаде като поет през едни много по-усилни години?

Аз бих споменал дори оплакванията на кръгли безгарности от низост в нашата литература – защото липсвали условия за работа, ако не рискувах да изпадна в дребнавост.

* * *

Истината е много проста и много ясна. Заветът за служене на изкуството – преди всичко – е още нероден завет у нас. Приказката за непоносимия кръст на българския писател е само приказка. Нашите писатели издребняват, защото ние нямаме писатели, защото благочестието пред изкуството – и угодничеството, любоугодничеството, плоските редакторски хитрости, озлобеността до забрава, са неща, които се изключват.

И затова чакаме нови носители на писателския кръст у нас, достатъчно горди да обичат себе си и своето дело повече от просешкия хленч и достатъчно силни да се възмозват и презират трудностите на своето време.

Китайски разказ

(по Анатол Франс)

Чуанг Цен, мъж многоучен и мъдър, беше презрял плътските съблазни в света и жаждата за богатство и слава, макар и да не вярваше – понеже беше истински китаец – във вечността и в загробния живот. Една сутрин, като се разхождаше по цветните склонове на планината Нам-Хоа, той неусетно за самия себе си влезе в едни гробища. При вида на безбройно многото гробници мъдрецът се размисли за съдбата на човека.

– Уви! – каза си той – ето кръстопътят, дето изведгат всички жизнени пътеки. Когато човек заеме веднъж мястото си в обиталището на мъртвите, никога вече не се връща назад!

Мислейки така, той продължи разходката си и ето че изведнъж съзря една жена, облечена в жалейни дрехи, т. е. в бяла роба, съшита от грубо платно и лишена от всякакви украшения. Седнала до един гроб, тя махаше едно бяло ветрило над още неизсъхналата пръст, под която почиваше мъртвецът, заровен там.

Учтиво поздрави Чуанг Цен жената с бялото ветрило и каза:

– Смяя ли да попитам, госпожо, кой лежи в моя гроб и защо си давате толкова труд да разхлаждате пръстта, която го покрива? Аз съм мъдрец и искам да узная причината на всички световни явления.

Младата жена продължаваше да размахва ветрилото. Тя заруменя, наведе глава и промълви няколко думи, които мъдрецът не чу. Повтори и потрети той своя въпрос, но не получи отговор. Стори му се, че душата

на тая жена е минала всецяло в ръката ѝ, която гви-
жеше бялото ветрило.

Със съжаление се оттегли Чуанг Цен. Той продължи
бавно своята разходка, извъръщайки от време на време
глава да види ветрилото, което трепкаше във въздуха
като крило на голяма пеперуда. Но ето той внезапно
забеляза до себе си една стара жена, която му направи
знак да я последва. Тя го отведе в сянката на един наг-
гробен заслон и му каза:

– Аз видях, че моята господарка не отговори на ва-
шия въпрос. Ще задоволя любопитството ви, ако вие
благоволитя да ми дадете онова, което ми е нужно, за
да купя от жреците книгата, що да може да продължи
живота ми.

Чуанг Цен изпълни желанието на старата жена и тя
заговори така:

„– Жената, която видяхте при гроба, е госпожа Лу,
вдовица на един мъдрец, наречен Тао, който почина
преди петнадесет дена от една дълготрайна болест.
Нежно и пламенно се обичаха двамата съпрузи. И пла-
чейки до леглото на умиращия си съпруг, госпожа Лу се
обече веднъж да раздели с него и гробния ковчег, както
е разделяла леглото. Но господин Тао ѝ каза:

– Госпожо, не се кълнете в това.

– Тогава, подзе тя, ако аз съм осъдена да гледам свет-
лината, когато вие няма вече да я виждате, знайте, че
аз в света ще остана вярна на единствения съпруг, кой-
то съм имала.

Но господин Тао отговори:

– Госпожо, не се кълнете в това.

– О, господине Тао, позволете ми поне пет години
след смъртта ви да не се женя за друго, за да не угасне
тъй скоро нашата любов.

Тогава господин Тао каза:

– Госпожо, закълнете се само в това: да запазите в гушата си спомените за мене, докато изсъхне пръстта над моя гроб. – Тържествено се закле нажалената съпруга и Тао склопи очи, за да не ги отвори вече никога.

Отчаянието на госпожа Лу премина всички граници. Из очите ѝ изтекоха потоци сълзи. Ала три дена след смъртта на съпруга ѝ скръбта на госпожа Лу стана по-земна, по-човешка. Тогава тя научи, че един от младите ученици на покойния философ иска да сподели скръбта ѝ. След дълги колебания тя го прие. Младият човек беше строен и красив. Той ѝ говори за господин Тао, но повече за самата нея. Той ѝ каза, че е очарователна и че я обича. Тя му позволи да каже всичко това и той си отиде с обещанието да я навести пак наскоро. И очаквайки го, госпожа Лу дойде на гроба на своя мъж, за да изсуши пръстта над него със своето бяло ветрило.“ Когато старата свърши, Чуанг Цен помисли: „Младостта трае малко: жилото на пожеланието окрилява младите жени и младите мъже. Госпожа Лу е честна жена, защото не иска да измени на клетвата си...”

И отмина, дълбоко замислен.

Приказка

В кафенето на кривия Мангър, дето, терзан от неу-
молима скука, аз прекарвам от сутрин до късно през
нощта, имаше и един вет грамофон. Сложен на края
на тезгяха, той изглеждаше като мене чужд на ония,
които или играеха скамбил и табланет, облакътени
на мазните маси, или шумно сърбаха кафета и мляска-
ха локум. И колчем из широките му уста се заточваха
кривите звуци на шопска ария или турско маане, аз из-
питвах странно съжаление към някой унижен и измъчен
и ми се искаше да се унеса в непробуден сън, забравил
всичко, което е наоколо ми. И ето че една вечер, след
като слушах дълго време всепознатия по нашенско
дует „Христовице, леле, млада невясто“, аз наистина
съм заспал. Стори ми се, че грамофонът веднага пре-
късна пискливите си извивания и заговори много тихо и
много печално на новия будилник, окачен под картина-
та, представляваща гуляй на ловци, която единствена
красеше малкото кафене.

– Слушай сега, аз пък да ти разкажа отде съм и какъв
съм, за да се сприятелим още повече.

Аз излязох из фабриката заедно с мнозина подобни
на мене, чист и светъл, какъвто си сега ти и изпълнен
с желание да свиря само най-отбрани песни и да радвам
с гласа си всеки, който би се спрял да ме слуша. Занесоха
ме в един магазин в София и скоро оттам ме купи един
млад човек с хубава къдра брада, бледно изпито лице,
много умни и уморени очи. Той ме пренесе в малката
си къща накрай града с някаква тиха детска радост,
която изпитват обикновено само ония, които много
са страдали. Може би той се радваше и затова, че ще

изненада малкото си дете, което наистина дълго игра около мене и пляска с ръце, възхитено от новата музика. Още на вечерта у моя първи стопанин се събраха цяла дружина млади хора. Те всички ме поздравиха полушеговито и когато почнах най-хубавата си песен, от която диша нежността и умората на ранна есенна вечер, ме възторжено я подзеха и мене ми беше драго да сливам своя глас с гласовете им и да треперя с трепета на техните сърца. Когато си разотидоха, моят стопанин дълго време писа нещо на масата, дето бяха ме сложили.

Сега си спомням, че веднъж ме четоха нещо в една книга, споменаха името на едного от ония, които идваха в къщата, и казаха, че прочетеното е много хубаво. И самият аз се зарадвах, когато видях колко много добротата, топла дружба имаше в тия думи.

Но една сутрин в нашата къща влязоха непознати хора, мълком записаха в една книга цялата покъщнина и след това я изнесоха на един мръсен и шумен площад, дето я разпродадоха още до вечерта. Помня, че моят стопанин се опита да ме откупи с посредството на един свой приятел, но ей този келяв и гурелив човек, дето сега клюма глава над тезгяха и си чопли носа, даде по-висока цена и аз трябваше да се простя с оногова, когото бях обикнал толкова много. Вечерта аз свирех в един от най-малките софийски ханове, дето винаги муреше на конски тор и на пържени в лой кюфтета, а на другата сутрин ме установиха тука, дето ме виждаш сега. Аз обичам да меня мястото си и може би там в София, у човека с къдрата брада и уморените умни очи, може би също би ми дотегнало. Но мъка ми е, че тука аз няма никога вече да свиря най-хубавите свои песни, и ужасно ме терзаят тия маанета, които понякога аз трябва да повтарям и потретирам по желанието на

някой пиян циганин или влюбен файтонджия. Напразно чакам аз от толкова време вече да гоїде някой тука, за да ме послуша, когато засвиря някоя от любимите ми песни, и да ме остави... И нека тогава се притїпя и олющя под мазните ръце на моя нов стопанин.

– Ето идат пак някои. Чуваш ли стїпките им през вратата? Те са пияни вече, защото много кресливо викат. Ала ето ги. О, как много ще ме мїчат те тая вечер, как дълго ще ме мїчят те!

Аз се сепнах от някакви ужасни викове, излезли из дебелите засїхнали от ракия гърла. В кафенето влязоха двама горски стражари, богатият писар в София, който се готвеше за кмет сега, и двамата водачи на скорооснованото земеделско дружество в селото. Докато порїчат кафе, аз успях да си изляза, отпратен с насмешливи закачки от едни, а със сгържани рїмжения от други. На улицата беше глухо като в душата на случайно изтрезнял пияница. И сред виковете на пияната компания аз дълго слушах как грамофонът отчаяно пишеше: „Аз съм мома англичанка, измамена от любов.“

РЕЦЕНЗИИ

„Под гръма на победите“

от Иван Вазов, – София, 1914 г.

Великият бог на изкуството почти никога не е удостоявал смъртните с велики откровения в размирни времена, когато мечът е сменял арфата и кистата и спокойното проникване в предвечните тайни чрез осветяване всички лица на живота е ставало невъзможно пред гръма на битвите. Дълбоко би могло да се мисли дали неуведаемата прелест на „Двамата гренадери“, „Бородино“ и много още поетически перли от същия род не е в изключителна зависимост от обстоятелството, че те са написани късно след Наполеона. Изглежда, че кристализацията на формите на живота в душата на художника става по определени закони и всеки, който пожелае да пренебрегне последните, ще пратоса светия си труд за работа без ценни резултати.

С най-новата си книга нашият най-стар поет доказва за лишен път колко близко вижда целите на своето изкуство и с каква малка цена иска да си изкупи мястото между безсмъртниците. Повечето от стихотворенията в „Под гръма на победите“ бяха печатани по вестниците още през първата война. При крайно спадналото по онова време интересване от литература те се можеха да минат за поезия, защото възторгът пред великолепия подвиг на нашите безименно по-малки братя разполагаше към щедра снизходителност. Днес обаче, когато прегърмяха вече бурите и на славата, и на позора, и ние с по-голям страх се питаме: не притъпи ли ни духовно кошмарът на дългата война, отколкото: ще дойдат ли нови погроми – публиката,

която ще се възхити от новите стихове на г. Вазова, ще бъде оная, която след Лозенград и Люле-Бургас превземаше всеки ден из кафенета и улици Одрин и всяка сутрин влизаше тържествено в Цариград.

Защото, ако и млада България би намерила някакви особено големи поетични достойнства в тая книга, това би значело, че от Сливница и „Сливница“ до днес поезията и изкуството изобщо се още гирят своето място в нашия живот.

Нито с един ред на предговора си авторът не ни открива, че той гледа на своето дело преди всичко като на дело на поет и че не смята книгата си за стихотворен бележник на политик. Само стихотворенията „Сенките при Аркадиопол“, „Симеон при Мраморно море“ и „Буйните нивя“ съдържат елемент на художественост и обработени нещо с по-нови средства, биха оправдали труда на писателя.

Езикът, на който е написана книгата, е стар и слаб за наше време. Стихът не носи нищо ново дори за самия автор. Изплитането и сплитането на отделните размерни редове не поразява дори и своята естественост, защото не се съчетава с изящество. За сизелировка на фразата и за елементарна дори музикалност и дума не може да става. Фигурите са бледни, защото са вети, а някои от тях с грубостта си биха уязвили вкуса дори на четец със средна култура. От цитатите, посвещенията и бележките, които придружават много от стихотворенията, лъха старомодност и наивност.

Не защото „мястото не позволява“ – за обстойно разглеждане на една Вазова книга във всяко литературно списание трябва да има широко място, – аз не подкрепям твърденията и с цитати. Недомислица би било да смятам, че така ще усиля своята убедителност. Едни

ще видят достойнството на новата господин Вазова книга само в това, че в много от стихотворенията в нея са регистрирани доста живи събития, силно преживени навремето от цял народ, че не едно и две от същите стихотворения ще бъдат успешно декламирани по забавления и тържествени случаи и пени от ученици и войници. Те няма да променят схващането си даже да цитирам половината от сбирката, защото им е нужно превъзпитание в друга култура. Други след прочита на същата книга ще решат, че тя в наши дни не е дело на писател, който твори висши духовни ценности. Те сами могат да намерят доказателствата. Убеденият в своята правда само констатира.

„Съвременна мисъл“,

год. IV, кн. 2 и 3

Силно впечатление правят написаните в тон на дълбока искреност „Спомени за Пенча Славейков“ от г. Йорд. Маринополски (кн. 3). С тях се пролива много светлина върху фигурата на големия наш поет и бъдещите изследвачи на Славейков като човек сигурно ще благодарят на г. Маринополски, че не ги е запазил само за себе си.

В следната книжка на „Съвременна мисъл“ (4) пак от същия автор намираме статията „Българските писатели и държавата“. На тая тема преди три години много се писа из вестници и списания, явиха се доста интересни мнения и схващания, но резултати няма. Не можеше и да има. Защото представителите на държава у нас почти никога не са умели поради своята простота и посредственост да съдействат за разрастването на истинска духовна култура у нас, а ония писатели, които не само на думи са влачили живот на постоянни лишения, са били достатъчно достойни, за да се отвърщават от искане възмездие за своята многоценна работа с подсещания и натяквания.

Г-н Маринополски мисли, че с всички средства, с които държавата би се притекла на помощ на нуждаещия се писател, наместо да се изпишат вежди, ще се извадят очи. Това, според нас, е една недомислица. Че държавата много може да направи, за да добие писателят възможност да развие напълно силите си – е несъмнено. Големият въпрос е другаде – трябва ли писателят да измолва помощта на държавата, или трябва да я дочака като естествено, с право добито възмездие. Да се отстранява от по-сносен живот и по-добри условия

за работа, сдобити без падения, и да му се препоръчва едва ли не гладуване, и то от хора, които са готови с години да оплакват злата му съдба от своите топли и удобни места (не говорим само за г. Маринополски), е най-малко едно неприличие.

Г-н Маринополски сочи за пример Алека и Ботева. Това показва, че авторът твърде повърхностно е погледнал на своята работа. Защото условията за писателство, при които живя и умря Ботев, нямат нищо общо с днешните – а Алеко беше същевременно и публицист партизанин, нещо, което не е от малко значение при формиране отношенията на държавата лично към него. Освен това Ботев и Алеко са вече далече наг-живени и не могат да служат за образци на ония, които идат. Не искаме да затъмним светлата памет за тях. Но докато тяхното време ги е издигало високо, защото са били преди всичко борци за свобода, от която то се е нуждаело, днес писателят у нас си има особено място и борбата „за правда и за свобода“ е пренесена на друг терен.

(До една непозната)

То беше още през ония летни дни, когато те срещаш привечер из бялата алея вън от града и ме упойваше мечтата да проникна в твоя живот и да разгатна тихата скръб, която те правеше да изглеждаш като изгубена сред онова хилядно множество, което пъплеше вечер из алеите.

Тогава аз виждах великата наслада да питам и да предчувствам.

Една вечер тебе те нямаше там, където те търсеше моят жаген поглед. На другата вечер ти пак не дойде и тогава се заредиха дни на жажда и на спотаено страдание. Лялото умираше пред очите ми бавно и умираше заедно с него крехката радост, разцъфнала някога под топлината на твоя поглед.

Есента настъпи мълком и гържовите запяха през дни и нощи еднаква песен.

И през една от моите скръбни нощи гържът ме настигна в една от крайните улици на града. Аз бягах уплашен от гръмовния кикот на мълниците. Мълниците бяха усмивките, а гърмът – величавият смях на някой огромен витяз, който беше впрегнал ветровете и прелитаеше над света величав и страхотен.

Аз се заслоних в един кът, поразен от съзнанието, че нощта е толкова страшна, а аз съм толкова сам.

И ето, че аз се възрях в един отсрещен прозорец. Там светеше. Аз се приближих и се вгледах отвън. Знаеха ли онези, които бяха вътре, че някой гледа през прозореца. Аз видях запалени вощеници, аз видях бяло легло и на леглото... Малчаливи жълти фигури стояха мрачни над това последно легло. Една страшна стара жена с черно

наметало плачеше тихо над мъртвата. Аз се възлегах и изтръпнах от ужас... Това беше ти, беше ти!...

Чужди, далечни стъпки ме накараха да се отдалеча от прозореца, заг който лежеше ти, увехнала като музика заедно с последната усмивка на лятото. Аз плаках без сълзи през тая нощ.

* * *

Довечера ние ще се срещнем пак и ще вървим редом по алеята, дето те срещнах през летните дни, покритата сега със сняг. Както вчера, ти ще се усмихваш топло и ще се смееш над онова, което съм видял през оная страшна нощ, защото сега аз зная, че ти живееш на другия край на града, ти не си била тука, когато аз те видях мъртва, и там далече в едно село, изгубена сред съня на снежните равнини, ти си мислила и копняла за мене.

Но твоят смях ще бъде чужд за мене, аз студено ще мълча като вчера и когато се разделим, аз няма да се обърна, за да те видя как ти си отиваш към дома самотна и печална.

Довечера ще бъде последната ни среща. Ние никога вече няма да говорим; защото между нас има една покойница, защото през оная нощ аз изплаках сълзите си за теб.

Прощаване с Яворов

Пак тъй двамина ходихме преди години да се простим с един друг наш поет, свършил като Яворова. И тогава беше слънчев ден. София беше пак така сякаш изведенъж отчуждена за сърцата ни поради спокойствието, с което преживяваше страшния край на един от своите най-достойно подгнали поети. И тогава ние разменяхме само откъслечни думи толкова както и сега, ни се виждаше излишно и може би срамно да оплакваме шумно един покойник, пред смъртния одър на когото мълчанието говори така величаво.

Сякаш и стражарят, поставен пред пътната врага, разбира мрачната тържественост на този ден на безмълвна и тежка разлъка. Той ни пропуска мълком и ние влизаме по каменните стълби тихо, сякаш се боим да не събудим някого. Посреща ни в коридора някогашният мой учител Ганев и ни показва стаята, в която Яворов доброволно се е успокоил.

– Искате да видите Пея, нали?

От тия думи вее толкова нежно умиление, че ние неволно отвръщаме с плахи усмивки, в които има повече горест, отколкото би имало в несдържаните ридания. В стаята е тихо и здрачно. Нищо не дава повод да се мисли, че последната минута е била страшна, безумна. Той лежи в своя кивот така спокоен, така хубав в смъртта, че тягостното чувство на някакъв нелеп страх, което беше стиснало сърцата ни при влизане, неусетно се разлетява.

Една свещ гори над главата му и под трепетите на нейната светлина лицето му сякаш още живее и устните му шепнат тихи думи към някой незнаен, дошъл

при него сега иззад великата межда на живота и смъртта, да го целуне незримо и сложи върху лицето му светостта на мъченик.

И иска ти се да стоиш по-дълго при него, благоговейно да сложиш пред живота му искрената обич към човека и дълбоката почит към поета и ако намериш сили, да измолиш с кротките думи на някоя стара, забравена молитва покой за неспокойния и утеха за неутешения страдалец.

Мълком, както сме дошли, както сме стояли при него, ние излизаме и за дълго из шумната и светла улица все още го виждаме прострян в зграчната стая с четническите си дрехи, в тихо очакване да го отнесат след едногодишната безумна разлъченост там, дето злословията ще трябва да мълчат и дето тишината ще освети неговата невинност, несъмнена като страданието му.

Последният хайдутин

Възлезохме на преслаба между Белмекен и Равничал и вдъхнахме с разширени гърди ведрината, която идеше оттатък границата. НеЙде наблизО бяха постове и неЙде наблизО зад тях почваше Разлога. Това разлято българско име започваше с шепота на нещо много близко и много незнайно. Тук-таме в мъглявата далечност сякаш се съзираха поселища.

Погледът бързо прехвърляше хълмове, долини, далечни някакви лъки и колкото повече потъваше в земята, дето под друга власт шумеше животът на родни нам хора, толкова по-примамна израстваше пред нас тайната на тая земя. А далече, далече на самия хоризонт, отделен гордо от хълмове, като че ли изведнъж израснал там в някакво величие, което презира, строен, с петте си кули на Елмене, приковаваше и погледа, и ума Пирин! Още долу в полето аз копнеех по него и ето че той е там, такъв, какъвто съм жадувал да го видя недоловим, призрачен като самата мисъл за него. Аз стоях прехласнат, унесен на преслаба, под чистото небе на планината, сред вълни широка лятна светлина без зной и не откъсвах поглед от [това] море.

Там неЙде в пазвите, в горите между стръмните канари на тая загадъчна легендарна планина живее неЙният силен син и силен цар, познат във всяка клисура и на всяка предверна поляна, загадъчен и легендарен като нея, Царят на Пирин!

Какъв е той, как изглежда, как говори, каква е и де е неговата дружина. Не броди ли тя и сега из потайни кътища там, в дълбоката гора, отвека верна майка на хайдутите. А стоях и гледах и ме лъхаше лъх из далечни

времена, сякаш близо някъде свиреше кавал стара песен за стари хайдути. Сякаш първи път аз вярвах на странната в детинство слушана песен на Страхил. Люлееше ме смътна мисъл за родна земя, за кървавия подвиг, извършен в нейно име, за нещо далечно, любено и разлюбено, умилило охладнялата душа с някаква примирена жалба по младост и воля.

* * *

То беше отдавна, преди години, в дни на кипяща сила, способност за опиянения и вяра в легендите, когато имаше родна земя за здравето сърце и родна песен за прекопнялата за скръб душа. Сега, вчера или завчера, нейде на път из своето царство, „Пиринският цар“, „Зандан-паша“, „Старикът“ е лежал прострелян в планината и може би тя, незнайно за никого, е пожала своята гора рожба.

Ще бъде погребан в Роженския манастир. Как много прилича това на стара приказка за старо време. Колко много говори за другошни борби и борци, за страданията и за страшната мъст на едно здраво племе в планините, забравени сега от нас негови синове. Ще се стече множество прости планинци, ще тръгне печално шествие по стръмни и криви пътища из планината, погребаната песен ще звучи странно там, един гроб ще чернее, може би на някой цветен хълм, може би в някоя цветна лъка, ще стоят всички с отвалени калпаци и с наведени глави и ще се простят със Старика, добър и страшен като самата гора.

И подир години този гроб може би няма да заглъхне в бурени и забрава. Ще минават пътници, ще спомнят за оня, който се покои там, ще говорят за него, а може би и песен ще се подлови, а може би тя е подловена вече:

тежка и протяжна като стъпките на стар харамия. И не в едно сърце Роженския манастир ще израсне като някакво оброчище. Как много прилича това на стара приказка за старо време, как много говори за другошни борби и борци, за страданията и за страшната мъст на едно здраво племе в планините, забравено и неразбиграно досега.

* * *

Не малцина ще бъдат и ония, които ще срещнат тази смърт с облекчение. Мнозина са ония, които са познали колко е била тежка ръката на страшния Пирински цар.

И те ще бъдат прави за себе си. Но дори и те биха намерили сили да смирят радостта си в това време у нас, в което много трябва да се прощава, защото е много страданието. Даже и те може би ще намерят сили да опростят не безгрешната сянка на този последен хайдутин в нашите планини. Ще минат години на бури, на борби, на слави, на разгроми и в планините ще остане само песента, пълна с тъмна скръб по воля, по кървава жертва за родната земя. Не един връх и не една долина там шепнат на завърналия се у дома чужденец имената на ония, които със своя подвиг са изкупили срама и унижението на другите.

Страници из военния бележник

Никой не знаеше какво се готви. Бързана, припряност замениха спокойния живот на нашия хубав бивак в планината над С.¹ Внезапно прекратиха отпуските на офицерите, чу се, че викат назад ония, които са в отпуск, започнаха да попълнят патроните, да прибират танцовия инструмент, заповяда се конете да бъдат подгръка, извикаха артелчиците да получат от нестроевата рота ранцов запас по за два дни, чу се, че другият² полк от бригадата се спуснал в близкото дефиле³. Явно беше, че нещо се приближава, загадъчно и силно, но никой не знаеше какво е то. Викали бригадните в дивизията, викали полковите в бригадата, дружинните ходили някъде с конете сами – без сигналистите. Всички мълчаха, но никой не изглеждаше обезпокоен. За пръв път аз се срещам тъй отблизо с „военните тайни“ и тъй отблизо усещах желязната воля на войната.

Заповедта за тръгване не изключваше никого. Само единият крайчец на завесата, която криеше пред нас дните на бъдещето, се подигна и у нас се усили повече любопитството, отколкото безпокойството. Кухните ни ще бъдат тая вечер на стария ни бивак между Чона и Сечени камъни. Там ще спрем вечерта. А тръгнахме след два часа след пладне. Случи ми се да тръгвам пак тъй ненадейно от друг един бивак. Но тръгването тогава беше в късна презнощ. Тогава ми се струваше, че луната, замръзнала над Беласица, вещае скръб и злочестина по неради пътища, и силуетите на бързащите да се строят войници ту се открояваха върху хълмовете, ту потъваха в мрачината. Сякаш самата нощ беше се

раздвижила и нейните недра, в които се губехме, дишаха неизвестност. Друго беше тогава. Колкото първото тръгване беше изпълнено с някаква страховита мистичност, толкова това беше силно със своята жива действителност. Имаше и бодрост, и спокойствие, и радост във всичко, което ставаше с нас и около нас.

Първа дружина – една батарея планинска артилерия, картечната рота, втора дружина, друга батарея артилерия, трета и четвърта дружина. Силна горещина, прах по широкия път, който виеше по склоновете на С-ската планина, правен от войниците от 26 полк, и един огромен керван, на който не се виждаше ни началото, ни края.⁴

Когато ни се указа мястото за временно спиране на бивака, свикаха офицерите при командира на полка на една могила, която ние преди два месеца окопахме. Приближаваме, козируваме и мълком сядаме при другите. Всички лица са променени и макар че всички се показват весели и безгрижни, една пресиленост вее от движенията, разговорите и насмешливите закачки.

Тайната е вече разкрита, както изглежда. Командирът на полка се споразумява с батареините командири, придадени с батареите си към полка, за движението през нощта. Някой от дружинните командири казва: „До 10 се трябва да бъде готово.“ Ние разбираме към къде ще тръгваме и кога ще бъде това. Обектът на полка до втора заповед е плоското възвишение югоизточно от Демир Хисар, дето били забелязани през деня две роти да се окопават. Полкът ще трябва да иззони противника, да земе височината и да чака продължение на пътя. Дохожда началник-щабът на бригадата и прочита пред всички офицери под осветлението на една малка свещ сред скалите заповедта, силата на противника, обекта на настъплението, обяснения и напътствия.

От височините пред фронта на дружината около бялата къща⁵ противникът очисти позицията. – Изпращат се 5 – 6 души охотници от пета рота за проверка на горното, а също така и за присъствието на противник в близкото пред нас село⁶.

Войниците стреляха прави и пееха.

От 5 ч. 40 м. до 6 ч. 5 м. силна канонада върху чифлика на същото село⁷. Запали се от артилерийския огън на противника дясното крило на чифлика, склад пълнен със сено. Ранен е леко на две места един редник от германската картечна рота. Ранен е с парче от тухла от стената на дясната сграда в чифлика, върху покрива на който падна артилерийски снаряд. Други ранени и убити няма. Пожарът продължава. Духа североизточен вятър, който ще го откара вероятно към Струма. Взе-ха се мерки за ограничаването му.

Преработването на дадените ни на два пъти маски против задушливи газове среща непреодолими спънки поради липсата на необходимите за съшиването им материали, игли и конци, вън от това, че дружината е разположена в предни постове и в разерв на предните постове в окопите, дето ще бъде бавно и слабрезултатно това преработване.

Охранението му с една рота е невъзможно или ако се направи възможно, това охранение би било несигурно. В р. Стума пред участъка на дружината има бродове, през които би могло да се мине от другия бряг на отсамния.

Местността между Долно и Горно Караджово не е открита. Обрасла е с трева; има орани ниви и засети с

царевица, а крайбрежието на Струма с ракутак. Почвата – пясъчлива, с тънки глинести пластове. Има слаби възвишения, блато и гора.

Двата бряга на река Струма са глинести (по цялото протежение на подучастъка на дружината), полегати. Течението е бавно. Дълбочина неизвестна.

На десния бряг на реката снощи поставиха мрежи в рововете. На повечето места пред окопите са поставени тънки мрежи, а зад тях са окопите на противника. В същата река са забелязани пак снощи колове с тънки мрежи – в самата река.

Теренът пред Горно Караджово е свършено гладък, равен, а тоя към Долно Караджово е по-разнообразен.

Автомобилите, които всяка вечер пристигат по шосето Солун – Орляк, спирали до самия бряг на реката срещу 6 рота и там са разтоварили материали. На сутринта се установява, че противникът прекарал на левия бряг на р. Струма срещу левия фланг на дружината една рота пехота. Отделни групи неприятелски войници патрулират и наблюдават към наша страна, без да се приближават и без да стрелят. Другите от прехвърлените войници стоят в окопите близо до левия бряг, изкопани вероятно през нощта.

Към 1 ч. 15 м. противникът открива силен артилерийски огън по охранението на дружината и към с. с. Еникьой и Неволен, дето действа 14 п. полк. Към 2 часа след пладне огънят се разпространява по цялата дружина. Артилерийският огън става извънредно силен. Особено силен е към с. с. Г. и Д. Караджово. Цялата местност се замъглява. Противникът стреля ожесточено. Става нужда да се засият предните роти. Всички телефонни жици са изпокъсани и възстановяването на

телефонната връзка, а също и предаването на гонесенията и заповедите, става с войници под град от снаряди.

Противникът настъпва с превъзхождащи сили. Моля да ми се изпрати подкрепление по посока на с. Долно Караджово застава № 2.

БЕЛЕЖКИ

1. С. Сенгелово. Бел. рег
2. 14 пехотен Македонски полк. Бел. рег
3. Рупелската клисура. Бел. рег
4. Към полка били предадени: второ отделение от 2 пл. арт. полк, една рота от 7 пион. дружина и 207 и 208 герм. картечни роти. Бел. рег
5. Параклис. Бел. рег
6. С. Мелникич. Бел. рег
7. С. Долно Караджово, което възникнало като чифлигарско село. Бел. рег

ПИСМА

...Аз чувствам как твоята любов ти ми
вдъхнала нови сили, нова вяра, нови надежди.
Аз тиx принесъл всичко пред нея. Уелият свят
не ти могъл да ме раздели от тебе.
Най-хубавите ми спомени са спомениите за
срещите с теб.
Най-хубавите ми песни ще бодат за теб.

До Иванка Дерменджийска, I

До Иванка Дерменджийска

I

15.XII.1908 г, София

Тази е, ако не се лъжа, пета година, откак аз усетих първия трепет на любовта към теб. Добри и лоши дни са минали оттогаз, много неща са преживени и забравени, но едно аз ясно помня и ясно зная – то е, че през тези пет години нито един ден не е минал, без да помисля за тебе. Аз те любех пламенно и искрено и дълго, и търпеливо чаках да бъда разбран...

Аз можех много лесно да ти се обясня, много пъти ми се е представляла възможността да направя това. Но аз не можех и не исках да го направя само защото турях твоего щастие по-горе от моето. Аз мислех, че ти любиш друг, и не исках да заставам между двама ви... Може жестоко да съм се лъгал, като съм мислил така, но... това, което е минало, не може да се върне.

През това време аз не можех да се радвам истински, защото скърбях, че тази, която тъй безумно любя, никога няма да узнае моята любов. И аз избягвах да се срещам с жени, защото ме беше страх да не се увлеча по друга и да забравя теб, която изпълваше моя живот. Едни ме мислеха за студен и неспособен да любя, други за отчаян песимист. Аз не бях нито едното, нито другото. Аз бях способен да любя и любех тъй свято и тъй искрено, както малцина са любили.

...Безкрайна радост съм чувствал, когато съм те виждал или когато са ми казвали нещо за теб...

...Прег мисълта, че ти най-после ще разбереш моята

любов и че ти най-после ще изгрееш, слънце на моята пролет, аз се упивам от щастие. И в моментът, когато ми кажеш, че ме обичаш, аз ще бъда най-щастливият в света. Защото любовта ти ми е скъпа – тя е изкупена с толкова много душевни мъки.

...Аз чувствам как твоята любов би ми вдъхнала нови сили, нова вяра, нови надежди.

Аз бих принесъл всичко пред нея. Целият свят не би могъл да ме раздели от тебе.

Най-хубавите ми спомени са спомените за срещите с теб.

Най-хубавите ми песни ще бъдат за теб.

Аз не знам още какъв ще бъде твоят отговор, но аз не мога да не ти кажа това, което толкова време се е набирало в душата ми.

...Позволи ми да се обръщам към тебе само с името ти. То е тъй хубаво и когато го произнасям или пиша, чувствам, че то изразява всичката моя любов...

Вярвам, че ти няма да оставиш без отговор моето тъй разхвърляно първо любовно писмо.

Как искам да те видя!

IV

февруари 1909 г., София

Рожби на прибързани заключения и може би на предвзетост, някакви си „Замиращи звуци“ би било по-добре да ти не падат на ръка. Ако ли това се случи, вярвам, ти сама ще разбереш, че аз не мога да вярвам и да поддържам това, което в някои от тях се говори. Най-малко неучтиво е да казваш някому, че ти е „разрушил щастието“, когато по-преди си му казал, че той е за тебе щастието в света. Тези чувства ми се натрапиха през ония дни, когато аз чаках отговор на писмото чрез Йорг, а не знаях причината, по която се забави той. Работите се стекоха, тъй, че това, което изразяваше истинската ми радост пред мисълта, че най-подир ще „изгрее слънцето на мойта пролет“, намери място в „Съвременник“ – списание, което в Ихт. не се получава.

В София също нищо ново няма. Ти сама навярно си изпитала тежестта на еднообразния живот, за да няма нужда да ти я описвам. През последните два дена обаче аз два пъти бях извънредно радостен. Първо ходих на „Женитба“ и се пренасях, като я гледах, в Ихтиман. И второ, че се възхищавах, като четях същата пиеса „Сняг“, която и ти четеше на вечерта преди вечеринката у вас. Нали в нея има нещо много хубаво и как четирите лица в нея са хора издигнати и достойни за завиждане?

Аз също не обичам да пиша и писмата ми до тебе едва ли не са от 3 – 4 години насам най-дългите ми писма. Та и какво да пише човек на приятели? Даже и на

К., единствен може би, който ме е повече разбирал от другите и на когото писмата ми зная, че доставят истинска радост, аз много рядко пиша, и то по няколко реда. Ти би могла, ако това ти е възможно, разбира се, да ми пишеш по-подробно: мен всичко в Ихтиман, там при тебе, ме интересува...

От първите редове на това писмо вярвам, че няма да помислиш, че аз искам да ти се представям за бог знае какъв или че искам да обръщам внимание върху себе си. Може да е нескромно това, което върша, но тези работи са свързани с тебе и аз трябва да се обясня, при всичко че съм отбягвал да говоря за своите работи и че мразя самохвалството.

VIII

11 март 1909 г., София

Навярно ти вече си научила или ще се научиш какво се е говорило за нашето дохождане в Ихтиман. Мен малко ме е грижа, че хората приказвали така или иначе за мен. Но все пак чувствам, че около твоеето име, по моя вина може би, не трябва да се приказват измислици. Какво да правиш? Повод да говорят и мислят така не съм им давал, а да им заключа устата не мога. Но нека си приказват. За мен сега-засега важи ти какво ще мислиш; за мен светът си ти. Че някои кляюкари щели да се занимават с любовта ни, нека това да не ни смущава. По-добре да им не обръщаме внимание и да презираме тяхната дребнавост. Ние ще се издигнем високо над всичко дребнаво и кално, защото искаме и можем да сторим това.

А туй дохождане в Ихтиман и на двамата ни с тебе много помогна. Ти сама виждаш как ние ставаме все по-близки и по-свободни един към друг. А там е всичко: колкото по-скоро тази свенливост, която досега имаше и у двамата ни, изчезне, толкова по-добре. Аз всичко оставих настрана, за да мисля за тебе. Всичко говорено си спомням и съм доволен, че при срещата ни у И. много неща се разбраха, и аз смело мога да вярвам, че при друга среща ние ще се чувстваме по-свободни и по-близки помежду си.

Приеми поздрав от цялото ми сърце, което силно тупти, когато мисля и си спомням за тебе...

Твой Д

XV

1909 г., София

Сhere et bien aimée,
Щях да изпратя картичка с лика на Мопасан, от когото ти навярно си чела нещо. Случайно обаче ми падна на ръка тази книга, видя ми се хубава за писмо и аз отложих картата за друг път. (Дълъг предговор, както виждаш!)

Тишината между нас доста се продължи и аз искам да я наруша вече. Но не защото се боя от нея, както беше по-преди, а защото всяко от твоите хубави писма в този безобразен живот на всекидневни гребनावост и глупости ми дава подкрепа и надежда за бъдещето.

Не зная дали ти си получила картичката с Хайне. Бях обещал да ти препиша нещо от него. Не зная дали няма да бъда принуден да се оставя от този мерак. Търся и не намирам нещо, което да изразява моите чувства. А само такова нещо бих искал да ти препиша...

Аз нарочно оставих в Ихтиман, когато дохождах по Великден, „Теменуги“ от Дора Габе, „Сняг“ и „Кога ние мъртвите се пробудим“. В първата книга ти може би ще намериш неща, които сама си чувствала някога, а с другите две ще се опиташ да четеш на руски. Опитай се, ако не си го вече направила; ако върви – добре, ако ли не – не е голямо нещастие.

Едно време аз жадувах за тази възможност да мога да ти пиша или да ти кажа как много те обичам. Сега благодарение на това, че ти ме разбра, аз мога да го сторя. И затова писмата ми са тъй дълги.

Но ти не гледай мен. Пиши ми макар и накъсо. Една дума даже от ръката на тази, която е тъй скъпа за мен, е хиляди пъти по-ценна от цели страници, написани от друго!

Колко много още има да се пише!

Но нека остане и за други път.

Най-сърдечни поздрави: Д.

XXIII

12 септември 1909 г., София

Ти виждаш, че аз сега не съм така редовен като по-преди. Причината е, че съм много претрупан с работа и даже и в празник съм зает. От друга страна, напоследък станаха неща, които ме накараха да мисля и да се тревожа не малко. Сега съм спокоен и мога да ти пиша сърдечно, винаги сърдечно, обичана и скъпа. Ти знаеш вече за печатаното във „Веч[ерна] поща“. Пиша ти за него не защото му отдавам голямо значение, а защото трябва да ти обясня някои неща. За мнозина излизането с портрети, подписи и др. може да се покаже нескромно и ще помислят, че чрез това аз търся някаква слава. То съвсем не е така. Преди и след като го извърших, аз много мислих и съобразявах. Мислех, че не трябва да се вършат такива постъпки и че трябва по-голяма скромност, а като гледах, че хора сериозни, като Страшимиров, Яворов, К. Христов и др., не считат това за бог знае какъв грях, аз отговорих. Наистина те са по-значителни от мене, но аз пък съм много по-млад от тях и ако това е грешка – грешките на младостта се прощават. Но – добро или лошо – то мина.

Сега, когато ти пиша, последното ти писмо е пред мене. Аз го чета често и то заменя засега разговора с тебе. Радва ме, много ме радва това, че ти пишеш все по-ясно и по-смело. Отегчителна никога няма да станеш – никога. Още когато ти пишех „боя се да не стана отегч.“, аз виждах колко не намясто е това. Може ли да се говори за отегчителност, когато за мене всяка запетая даже е скъпа. Децата, които са викали и са те ча-

калц, когато си ми писала, са по-щастливи от мене. Те тѣй много време са при тебе! За нещата, които могат да отвлекат човека в Ихтиман, ще чакам да ми пишеш. Книги ще ти изпратя след 2 – 3 деня, чакам да взема от Бакалов някои от най-новите му издания. Те ще бъдат интересни. Има ли нужда пак да ти повтарям, че ако дойдеш, ще бъде чудно хубаво. В София е много по-интересно и разнообразно през зимата – ти сама знаеш това. Ще чакам твоето дохождане като хубав празник.

В „Съвременник“ може да срещнеш „Спомени“. Те са дребни работи, но са свързани с мисълта и чувствата за тебе и затова ти пиша. Второто е писано по Великден, когато аз мислех, че пролетта е преминала. Първото е по-скорошно. И наистина няма година от „Начало весны“, а ми се струва, че то е било много отдавна – толкова много е преживяно през това време. А ако ние не бяхме говорили сами само два пъти, все у Йорд, много по-хубаво щеше да бъде. Но ще се чака. Може би за да бъде истинско щастие, трябва дълго време да се чака.

Поздрав на всички в Ихтиман чрез тебе, аз всичко в него обикнах.

Сърдечен поздрав: Димчо

LVII

12 септември 1910 г.. София

Изпращам ти „Есен“ само за хубавата картина и защото тя вече иде, а не защото ѝ придавам някакво значение¹. Избрах нарочно картичка за писмо, защото инак пак щях да ти пиша много, а да се пише много, видях, че вече е опасно. Не за друго, а защото мога да зачекна някой въпрос, по който ще предпочетеш пак да мълчиш десетина дена, отколкото ясно и открито да ми отговориш.

Аз сам знаях, че въпросът за „някаква смела постъпка“ не е много лесен, но това, което ми пишеш по него в последното си писмо, ти можеше да го пишеш и по-рано; аз пак щях да го разбера, както и сега. Нищо не ме вълнуваше толкова, колкото това, че ти може би си помислила, че аз се оплаквам от лошите условия, при които работя, с някакви намерения чисто еснафски. И в едно писмо, което ти писах след изпращането на книгата, но после го скъсах, бях ти писал, че ако ти си помислила това и затова мълчиш, аз никога не ще мога да ти простя.

Много се радвам, че ти посрещаш новата учебна година, уверена, че и тя няма да те промени, но съжалявам, че следването ти се отдалечава.

И тази есен ще мине пак в очакване. Колко дотегва понякога това дълго чакане! Септември настъпи – ще има ли празници през него – не ми се вярва.

Пак много писах.

Сърдечен поздрав Димчо

Пак същият сън! Бил съм в Ихтиман и дълго време не сме могли да се срещнем. Търсил съм те навсякъде, но все напразно. Искал съм да попитам някого къде е „тя“, но съм се стеснявал да отворя дума за „нея“. Сънят беше наистина ужасно мъчителен, но затова пък газии заран беше ми така леко! Също като че съм се наистина срещнал с тебе и дълго време сме били заедно.

Със сестра ти и с Д-в беше много хубаво, защото аз бях и без това много весел. Чувстваше се, разбира се, твоеото отсъствие, още повече че те често споменавах за тебе. Най-приятно ми беше да гледам малкото², което на другия ден щеше да бъде при тебе, без да може да ти каже колко много се е искало на този непознат нему „чичо“ да изпрати на „леля“ му по него – хиляди най-хубави поздравии!

Работната ми маса измени и мястото си, и покривките си – няколко пъти, – след като „тя“ написа на нея датите и „френското“ си име. Но аз изрязах навреме и датите, и името и ги скрих при писмата до „него“ – за спомен. Сега съм ги написал на стената срещу масата, за да ги виждам по-лесно и да не могат да се изличат.

През септември ти си била в София! Забравила ли си? А четири години като ученичка? Не си била само откак се започна... ти знаеш откога! Ако дойдеш с лоши гарнитурии, ще бъде пак празник, само че не толкова светъл и красив. Може би тогава случайно ще срещнем някой пансион; мене ми се струва, че пак ще те видя в него, макар че то беше толкова отдавна. Мене ми се иска и след години, когато ще сме вече събрани завинаги, да запазим младостта на любовта си, въпреки каквито и да било несгоди. Нали и ти би искала същото? А пък това, че ти можа да се усъмниши дали те разбирам, не трябва нито да те обижда, нито да те тревожи. Когато аз ти пиша и ти се забавиши да ми отговориши, аз, разбира се,

ще искам да си обясня закъснението ти. Най-хубавото е, че аз не допускам други причини, освен тия, че аз съм те засегнал с нещо или пък че ти си недоволна от мене. Да предполагам напр., че ти си се изменила към мен, че си мислила може би за друго през това време, аз не искам, защото от моя страна това ще бъде недостойно, а за тебе много обидно.

Сега една малка молба: изпрати ми „Теменуги“ от Дора Г.,³ ако са там, защото ще съберем с един приятел най-хубавите стихотворения на български и ще ги издадем в един голям сборник. Съобщавам ти тая новина, защото трябва да обясня защо ги искам. Тука мъчно ще мога да ги намеря. Инак аз не бих ги искал – защото е по-хубаво да останат заедно с всичко друго там, дето са дадени някога през хубави дни.

Поздравя малкото от непознатия „чичо“ (колко е мило това!).

Хиляди поздравя
Димчо

Хубаво ли е в гората преди есента?
Есен, Хубава като пролет.

БЕЛЕЖКИ

1. Писмото е написано върху илюстрирана картичка – картината „Есен“ от Тамбурини. Бел. ред.
2. Детето на сестрата. Бел. ред.
3. Дора Габе. Бел. ред

LVIII

28 септември 1910 г., София

Защо ми не пишеш? В този въпрос съм събрал всичките си безпокойства през последната седмица. Ти знаеш с какъв трепет съм чакал след заминаването ти поне една дума от тебе. Не дочаках нищо и сега не зная как да си обясня това, в какво да вярвам и какво да мисля. Или пък се е изгубило писмото, което ти може да си ми изпратила? Защо стават тия работи? Малко ли е това, че аз пазя любовта си като светиня и вярвам в искреността ти, тук в София, където животът толкова лесно може да увлече човека, та трябва и цели седмици да прекарвам в очакване?

Аз предполагам, че ти ми си писала, и затова не бързам да се сърдя. А ако ти не си направила това, кажи ми какво да мисля? Или ти не си вече същата? Наистина у тебе има вече малка промяна, аз открито ти казвам това. Лани, косато беше тук за изпит, ти не се боеше да ходиш с мене из града, в театри, в университета, а миналата седмица трепереше от страх да не те срещне някой с мене.

Защо?

В София не можем да се срещнем по-свободно, защото мене ми е обидно и за тебе, и за мене си да измолвам срещите си с тебе. В Ихтиман всеки друг, но не и аз, може да се среща и да говори с тебе пред очите на „хората“, писмата се губят, може би спирани от някой подлец, а аз те обичам все така, както винаги съм те обичал.

Защо няма простор за нашата любов и ако ти наистина си мълчала през това време, след като си замина,

има ли поне най-малки причини за това? Какво да ти пиша още – не е ли безполезно да ти повтарям толкова пъти казваните и писаните уверения, че ти си всичко за мен? Или трябва вече да престана да ти говоря за любовта си, която може да е тежест вече за тебе? Ти можеш да кажеш, че се съмняваш дали те разбирам. За какво разбиране може да става дума, когато стават такива необясними работи?

Трябваше след заминаването ти да получа от Ихт. някаква си глупава дописка от М. К-ов, за да почувствувам още повече колко ме обиждаш ти, като ми не пишеш. Но и това ще мине, както са минали много неща досега. Жалкото е само, че няма светлина в живота, която ти можеш да ми дадеш, и че най-хубавите години от младостта минаха в тревоги и напразни очаквания.

Ще ми пишеш, нали?

Хиляди печални привети
Димчо

До Кирил Христов

I

Уважаеми г. Кирил Христов,
Може би сте узнали вече от вестниците, че ние туряме под печат една българска антология, която ще иска да представи родните поети от Вазова насам. Антологията ни ще бъде снабдена с портретите на авторите и с по една животописна-книгописна бележка за всекиго.

Във всички литературни кръгове нашият почин се посреща с обща възхита и насърчения. Искаме да вярваме, че и Вие ще благоволите да ни дадете разрешение да използваме Ваши работи и да си послужим с някой Ваш по-нов портрет.

Ще бъде голяма чест за нас, ако пожелаете една малка среща и с отговора си определите час и място за нея.

С дълбока почит –
Д. Подвързачов
Д. Дебелянов
София, 30. IX. 1910

До Гео Милев

I

София, 28. I. 1915 г.

Бях малко болен, милий Милев, та затова не ти отговорих навреме. Получих и портретчето и писмото до Верхарна, заедно с писмото до мене. Още на другия ден изпратих първото на великия му агресант, а второто четох и препрочитах много пъти. Благодаря за всичко. Стихотворението на Момберта сега по ми се хареса, отколкото Демеловото. Пиша ти от „Цар Освободител“. По това можеш да разбереш, че в моя живот, както и в живота на моите приятели, не е станала никаква промяна. Какво въпрочем може да стане? (удивителна или въпросителна трябва да се туря след такова свиване – не зная). Пиши ми, когато почнеш да печаташ „Хвърчащите листове“. Дано намерят разпространение. Много лоши са времената, особено за литературата, та затова не мога да мина без това благопожелание. „Звено“ сам не зная ще излезе ли. Уж готвим материал за двуйна книжка, но кой знае какво ще стане. На всеки случай ти прати нещо. Пиши по-често – ти си по-свободен.

тв[ой] Д. Дебелянов

II

София, 3. II. 1915 г.

Милев,
Писмо, с което да ми съобщаваш някакъв нов адрес (чрез твоя братовчед или нещо подобно), не съм получавал. Сигурно е пропаднало някъде. „Панахидата“ не съм дал в „Демокр. преглед“, защото не ми се случи да намеря Влайкова през свободното си време и защото мислех, че би могла да остане за „Звено“, ако то излезе. Пак се заплете работата. Няма книга, Йорг(ан) Йовк(ов) отиде на обучение като запасен поручик. Николай няма нищо готово, аз също почти нямам и пр, и пр. Но пак – ще видим. Аз чакам по-голямо успокоение, за да ти напиша дълго писмо върху някои работи. Искане ми се да поспорим – ей така, от любов към спора само. Пиши и ти повече.

Твой Димчо Дебелянов

До Мери Камарашева

I

Слушай, Мери,
Празна работа е, че аз не съм пропускал случай да не чукна. Така ти се струва. Не съм ни толкова злонамерен, ни толкова гребнав. Бих притурил – не съм и толкова наивен. Мойта съдба така безпощадно ме е чуквала и продължава, та не ми остава време да влизам в нейната роля спрямо другите. Колкото за спомените ми от Мери, добри или лоши – те са мои. Никой не е виновен, ако те са лоши, както и никой не заслужава похвала, ако те са хубави. Така разбирам аз. Ти гледай само по-скоро да оздравееш и живееш после, както ти е воля. Аз зная, че ти си малка, родена през май пеперуда (не от тези, които забиват пашкули) и зная, че ти още можеш да хвърчиш, макар че крилицата ти са малко поизтъркани от допирането на груби ръце. Не разбирай криво това – моите са пък съвсем счупени. Живей от цвят на цвят, до като има слънце и желанието на някой да те чукне, ако има, разбира се, такова желание, повече да те размива, отколкото да те гразни. Но позволи на мъртвите да се радват на малката пеперуда, когато тя прелети над някой гроб, в който спят без слънце толкова много надежди, осъдени от една жестока съдба винаги да стават смешни при опитите си да възкръснат.

с. Долна Баня
19. VII. 1915

Много тихи поздравии
от г-н Дебелянов

Вчера изпратих цветя. Идущия четвъртък съм в София.

II

Меррррри, Меррррри,
(задъхвам се от възнение)

Вчера и завчера аз бях много весел, много весел. В сърцето ми имаше някаква ликуваща прозрачност и аз можех да ти пиша писмо, пълно като твоят с детска опияненост. Днес и тази вечер особено не зная радостен ли съм или тъжен. Чувствам някаква лека умора и ми се струва, че с теменугите и здравеца във вчерашното си писмо ти си се мернала пред (м е н) като някакъв странен сън, сънуван (някога) преди години. След нашите срещи (и н)... приятели и след сбогуването ни на... животът в София тръгна по старому. Да, аз нямам радости. Пък и защо ли ми са? Свикнах, Мери, свикнах без тях и нека бъде така. А, може би, имам. Никой не знае това. Тази вечер съм пак в „Витошка“ 46. Стаята е на IV етаж, точно под твоята стая – долу. И утре както и друг един път, когато мина долу край вратата, дето правех някога цветопреношения, аз тихо ще се усмихна при мисълта, че може би след много, много години ще се случи да мина край същата врата и ще си кажа: да-а-а, тук живееше някога Мери, где ли е тя сега? То беше отдавна, отдавна. Нали?

Аз познавам радостите, с които живееш сега ти. И ако някога заживея в някой „малък рай“, аз няма ни да тичам, ни да пея. Ще легна възник на някоя поляна, дето наблизко има здравец, а вечер светулки, и ще стоя така дълго, дълго разпнат върху земята, докато стана здрав и силен като нея, докато всичко забравя. Нищо няма да мисля, нищо няма да желая, за нищо

няма да съжалявам. Но ако зная, че имам някъде гругар,
с когото някога заедно сме страдали, аз ще го обичам
повече от всеки груг път. Ще си спомня едно немско
стихотворение:

В тъмната клисура
месецът се връща пак.
Някой глас при водопада ней:
„Мило,
твоята най-велика болка,
твоята най-дълбока болка,
мое щастие са те...“,

и ще му изпратя своите най-хубави поздравя. Ще ги
изпратя нему, защото би било несериозно да ги изпра-
тя на някоя жена, добре обичана някога. Дано успея да
тя пратя книги.

Сърдечни поздравя от г-н Дебелянов
на г-ца Камар
liber freund

До Николай Лулиев

V

София, 15. VIII. 1908

Животът в София е толкова богат, толкова приятен! На всяка стъпка нови впечатления, нови изучавания. От вчера само аз научих сума неща „не без значение“.

Научих, че г. Андрейчин ходил в Костенец с една „доста представителна вдовица“; една дивно поетична легенда за провинциален банков чиновник, който изгулял в хотел „Венеция“ 300 лева за 3 дена, като изпитал всички сладости на любовта; за близкото фалиране на баба Цара и за въздигането на Нова Америка; за неефикасните резултати от полицейските надзори във вариететата, и за новата уредба на последните така, че оставането „наедине“ с обитателките им да става без всякаква опасност. – И всичко това само в станцията!!

Научих, че парите са всичко на света. И чух въздишки за изгубени сладости.

Изслушах нови мнения за належащи преобразования в домовете на търпимостта, за да може да се използват те от по-значително число мъже. – И всичко това само в станцията!!

Даде ми се възможност с един разговор да се пренеса поне за миг „на оня свят“, за където един мечтаеше и с въздишки питаше „какво ли е на оня свят“. – Невероятно, нали? – И всичко това само в станцията! Да живее животът – грама от Кр. Мутафов.

И все пак сред това богатство и купеж (а наврег той все така „купи“), аз жадувам за мълчание и самота. И седмица от него бих отдал за една, ако не друга, то поне Банска (Долнобанска) полунощ, която разчистя душата, тъй рано осквернена.

Аз съм дете, но как страстно бих желал да се чувствам вечно такъв.

Аз зная, че утре ще се смея над това, което ти писах сега; още сега бих го унищожил, ако нямаше други работи, които може би повече заслужават да се пишат. А да ги преписвам отново (вятър е то, че заслужават) не ми се ще!

Сбогом засега. Да живеят просяците край градината и свитъците, които невидимо горят.

(Със съкращения.Бел. ред)

VI

София, 29. VIII. 1908

Усърдно аз се уча, отдавна туй се знай, но бързам да ти кажа, че моето учене едва ли би създадо такова помрачение – „до карти да не ми е“, любезни Николай! Че може би напразно е туй към странство рвене – не знам дали ще стигне то искания край – стипендийката мила не ще „опъна“ май, защото са борците дванайсет срещу мене. Но ето и Septembre, а в първите му дни очакват ме сражения – ех господ що отсъди! Сполуча ли, теглото рахат ще замени! Не стане ли – утеха – конкурса ми ще бъде, в безсмисления, празен, чиновнишки живот, един кат много други комичен епизод.

Не ти отговорих до днес, защото се занимавах с уреждането на стачката, която бяха обявили най-верните ми служещи. Днес чрез Петър вербувах нов персонал и виждаш, че незабавно съм го турил в движение. Благодаря и на Илия за поздрава. „Филолозиите“ са само за класици.

С поздрав Динчо

ХІІІ

София, 27. V. 1910 см. см.

Коректорът на почитавания в-к Ден, дошел по-рано тази сутрин тук – в редакцията, реши, преди да му се предложали някоя прясна шпалта за коригиране, да напише дълго-дълго писмо, макар и с молив, за своя незаменим далечен Николай Михайлов-Лилюев – Огюванчик – Гений без портфейл и пр. Трети път вече той попибва мазното си, прилично на слива носле (у-ха! с ъ го писах!), нервно разчепвка една пъпка на връх челото си и не знае... не знае „отде да започне, да му изприкаже с някоя леснина всичките си мъки, малки и големи, които той тегли в тая младина“.

...Е, Николай, най-после аз надвих мързела си, който според думите на Бащата ти дивно възпя в стиховете „Аз обичам... всяко празнично безделие на самотния си дух“, и възползван от това, ще ти пиша много, много, много!

Преди всичко да те въведа в редакционната атмосфера. Рано е още – 9 часа сутринта. Г-н Абрашев, съчинителят на „политическите бюлетини“, още не е дошъл. Сам съм в познатата тебе схлупена редакционна которка, в която и ти си коригирал. А, pardon – Лазар експедиторът е тук – лепи адреси и напаява турски маанета. До дясната ми ръка се мъдри първата днешна шпалта – част от подлистника „Студиозус Траутман“, превеждан великолепно неграмотно от една млада и хубава Велчева роднина. Донесоха сега и втората шпалта. Първи шпалти коригирахме ли ний? – Не сме още, няма и скоро да го коригираме, защото е на втора

страница... Пък вън тъй тъжно вали, Николай! „Цветята, слънцето, те мяркат се мъгливо, като че призраци от някогашен сън.“ И това било май, и това било младост, време на пориви и на упования! – Вятър!

Литературните въпроси ще оставя за по-после...

Най-важното „събитие на деня“ (за това „събитие на „Деня“ ще ти разкажа едно анекдотче после) е стачката на мюмюнотпродавците. София без мюмюн!! Ужасно – вчера един подлудял и се опитал да се удави! Само туктам продават скритом. Лазар ни проговолства с папироти, защото ни станаха вече отново необходимост, както бяха – ти знаеш. Вали... вали... вали... Мислите ми са крайно разбъркани – въпрочем те някога едва ли са били наред. От няколко деня обаче ме плаши вече мисълта, че ще стана идиот. Смешно, нали? Донесоха третата шпалта – прекъсвам.

Коригирах статията от А. Теодоров-Балан и го псувах през цялото време. Абрашев вече дойде и ме поздравя.

Вчера и днес получих картички от тебе. Излъгах Лазара, че писаната на френски [е] от много хубаво младо момиче – Анфиса, – което следвало в Париж по зъболекарство. Погледна ме с овлажнени очи и ме нарече „щастливец“. Как понякога невинна шега може да създаде кръвна обida. Защото не е ли обидно да те наричат „щастливец“, когато всеки елемент на душата ти трепери от жал по отминали щастия и от страх пред гъждовна и пустинна бъднина. Но ето, „той“ непознатият мой спътник стои зад мен, гледа редовете, които пиша, смее се и шепне: „Лъжеш, лъжеш, лъжеш! Това са само фрази, фрази, фрази... който прочете това, което горе си писал, ще се усмихне снизходително!“

Това прилича на цитирано от някоя книга, нали? А ти знаеш как мразех и мразя преструвката и сантименталниченето.

Не зная, Николай, какво ще се прави. Едно време вярвах в стихотворството. Просторът, който би се разкрил пред мене, когато изляза на свят, мислех тогава, ще ме опияни и ще ми даде нова мощ за нови устремии. Това мина. Нужно ли е да ти повтарям, че извинен сега аз считам това за детинска, дребнава мечта, и че даже да бих станал всесветска знаменитост – говоря за търсенето на слава, – не бих бил задоволен. След това аз повярвах във всецелителната велика сила на любовта. То минава, ако не е минало вече. Виждам сега, че аз много съм очаквал, и затова дочаканото ме разочарова. И ако сега седна да пиша или писмо, или стихотворение на или за оная, която е г а л е ч, аз чувствам, че лъжа и себе си, и нея. И се влача без охота да живея, но и без сила да затворя прозорците, които гледат към живота.

Стига вече за себе си да ти приказвам. Може би не е и толкова интересно.

Реших да се отделя вече от Яворова и днес следобед ще ти го пратя, заедно с второто издание на „Стихотворения“. Страх ме е да не ти побъркам на изпита. Но щом го искаш сам!

Тъкмо започнах за литературата, по коридорчето мина Алекс. Кипров. Печатил беше в „Просвета“ (тя захвана пак да излиза) един разказ „Моят рожден ден“. Имах чест да го чета в ръкопис, собствено, да го слушам, като го чете авторът му пред мене. Каква чест. Хвали се често, че писал някога хубави стихотворения, а към моя милост храни топла обич като към надеждно момче.

„Балканска трибуна“ откри литературна анкета.

1) Кои двамата славянски писатели, живи – най-обичате.
2) Кои – български. 3) Кои произведения на българските двамата. Много отговори са дадени досега (около 60). Изглежда, че ще спечелят Страшимиров и Яворов. Има и курioзни отговори. Един напр. приписваше „Симфония

на безнадеждността“ на Петко Тодоров! Ужас и безумие! Може би ти четеш понякога български газети и знаеш и това. Гюро се канеше да отговаря – нещастният Гюро, колко е жаден да види имението си някъде. Това е впрочем обяснимо и аз го съжалявам искрено.

Имаше конкурс за славянска приветствена песен по случай славянския събор в София на 23 юни т. г. Съблазнен от премията, 80 лева, аз плъх на всеки срам, проституирах със себе си и предложих свое сочинение. Проектите били 28. Комисията, съставена от Н. Атанасов, Иширков, Цонев и др., не харесала нито един и натоварили, сир. поръчали една песен в работилницата на 2-на народния поет. Песента е нескопосно нареждане на думи, бледо и измъчено създание. – „Дай ми тефтерчето, татко Зевсе!“

Списанията напоследък много се наплодиха. „Съвременник“, VI кн., ти е изпратен – той закъсна малко този месец. В Българската сбирка Дерижан печати две-три нещастия. Горкият! Как се възхищава от своите микроскопични рожбици – по всичко личи това. В „Съвременна мисъл“ се промъкнахме и ние. Печатахме един сонетец: „Грижата“, който за някои бил хубав (казаха ми 4 – 5 души), но за самия мен е твърде далеч от „хубав“. Както и да е. В същата книжка имаше от Карановски, Минко Неволин, Бабеv, Душечка (един превод от Гипциус) и Дерижан. Работите на последния бяха свършено несъстоятелни брътвежи (ако може така да се каже!).

Излиза сп. „Наблюдател“, редактирано от Страшимировци, Руневски и Стаматов. В последната книжка имаше две стихотворни пиеси от Антона „При Симеоновата кончина“ и „В подземния град“. Някои ги харесват, но аз съм много наклонен да ги мисля само за фантасмагории, блестящи само с външни накити, които кръщят: „Ние сме поезията, ние сме красотата!“ Става

ми смешно, а и жално за инак симпатичния Антон, който единствен може би у нас живее за изкуството.

Земеделската партия започна да издава свой литературен орган „Земеделска мисъл“. Първата книга ошастливи с едни кресливи стихове на Бабева, които той, останал навярно без пари, навярно е писал специално за случая. Проституция! Но какво ще правиш? След това последва една поема от Г. Райчев (наш Гюро), която започва така:

Смрачи се, мръкна, тук и там
нощта веч черен плащ размята.

По случай славянския събор ще излезе една „Славянска антология – отбрани преводи от различните славянски литератури“. Димитровите „човечета“, собствено хубавият негов превод влиза. Също и друго едно стихотворение – превод от същия. Събрал ги е Чилингиров. Той е все същият славен „бащата“, каквото винаги си го знаел. Виждаме се обаче твърде рядко и за малко, защото е зает в „магазина“, а ми се не иска да го залисвам, често пъти с брътвежи и глупави „литературни интриги“.

Сега за анекдотчето: едно от „момчетата“ в магазина, ако не се лъжа, Митьо, като чело в „Балканска трибуна“ заглавието на отдела „Злобата на деня“, питало след това кой е този Деню.

Писмото ще те измори навярно. Още повече че е писано набързо и е тъй разхвърляно, тъй безобразно разхвърляно. Забравил съм сигурно да ти пиша за неща много по-важни за тебе. Ще прощаваш. Пиши и ти нещо повече. Аз съвсем не без радост срещам твоите писма.

Бъди здрав и горд, Николай!
Димчо,

XVII
София, 23. IX. 1910 г.

Драги Николай – изглежда, че сега пък ще трябва да те посещам да ми пишеш. Не зная получил ли си трите писма едното от мене – затворено, другото от Гюра, Йовчева и от мене и третото – пак отворено: писахме ти заедно с малкото момче, което държи конкурс. С Дим. Йовчев често се срещаме и приказваме почти изключително за тебе – и на двамата ни еднako drag и скъп приятел. Приготвянето на антологията поглъща всичкото ни време – мене и на Бащата, и затова не трябва да се сърдиш, ако не можем да ти пишем често. Ще трябва ден по-скоро да си приготовиш портрет и да го изпратиш, защото работата напредва, а без тебе – то се знае – няма да мине, защото мнозина мислим да бъдат представени. Пиши също – говоря ти най-сериозно – с кои работи мислиш, че ще бъде най-добре да бъдеш показан на българската публика. Това е и от страна на Бащата. „Литературни“ новини ще ти пратя с по-дълго писмо, но дано не закъснее то.

Хиляди най-горещи поздрави
Димчо

XVIII

27. IX. 10 г.

Сега литературни вестии. Разпоредено е да получиш Съвр. мисъл, в последната книжка на която е типосан твоят многоцветник „за срам на хората и за страх на фтичките“ (Иванчо Йотата). Излязоха десетина № от „М. библи.“, които също ще ти се пратят. Първият номер: Стодерберг – „Любовта е всичко“ – „Amor omnia“ – мой превод. 6 – 8 номера с „Вилхелм Тел“ – превод от Кирил Христов, 10 – 11 – преводни стихове от Вазова (успокой се: стари са преводите). Нашият сборник вече почна да се печати днес. Пращай по-скоро. С Димча (аз го) се ангажирахме да приготви една българска антология с портрети на автори, но с претенции да даде само цвета на нашата поезия. Затова много-много второ и третостепенни автори ще бъдат изключени (ние и ти, разбира се, ще влезем). Ще я издаде Бакалов. „Съвременник“ спря. /Димитър стана и седна кръстом ноги /нак той го казва това. Б. на п./ „Отлетяха сребробели /левове от моя джен. Зер аз зяпам идеали /като теб.“ – Сега почвам аз, защото Димитър се епоузира вече. Изглежда обаче, че аз съм твърде повече епоузиран. За да не мога да продължа писмото. – След дълга пауза почвам пак. (Разправяхме с Митя за антологията и четохме писмото, в което ти говориш за нея. И ние сме калпазани – не ти пишем по сума време, ама и ти си много нетърпелив. През паузата ние изменихме целта: ще влязат почти всички, които са написали нещо горе долу сносно. Молим съдействието ти. Хиляди поздрави.

Димчо.

[Това е част от писмо, датирано: 27. IX. 1910 г. и адресирано до Швейцария. Базел. – бел. ред.]

XX
Цариброд, 7/20. 1. 1911 г.

Драги Николай,
От 31 декември м. г. досега прекарвам дните си в Цариброд – по-близко до Париж, както виждаш. Отделянето ми за десетина дни от София опресни мислите ми и, може би, защото се чувствах спокоен и даже щастлив в кротката провинциална тишина, не ти писах досега. Срам ме е вече да ти се извинявам. Всички писма от теб, преди да дойда тук, редовно толучавах. Ще мога ли да ти се отплатя някога със същото усърдие, не зная! Нищо интересно не мога ти съобщя. Антологията трябва да си получил вече. Някой си глупец в „Дневник“ се е заел да пише „рецензентски“ бележки за всички поети в нея. Пише буквално идиотизми. Горката книга, горките съставители! Каква съдба! И за тебе ще пише сигурно. Още отсега със свито сърце виждам как ще бъдат смачкани от една груба просташка ръка копринено-нежните твои стихове.

Димчо.
10/23.1.

Р. В понеделник съм вече в София. Адрес – студент.
До Париж

XXIV

София, 4. X. 1911 г.

Николай,
Аз бих искал отговорът ми на последната ти карта да бъде най-сърдечното и най-нежно писмо, което някога се е писало някому. Разбира се, че това си остава само желание, защото аз отдавна се усещам неспособен за сърдечности. Инак аз не бих вършел такива безобразия – да ти не пиша по месец – тебе, комуто толкова много съм доверявал с увереността, че ще ме разбереш като брат. Може би аз по-преди съм бил твърде много сантиментален, за да бъда сега студен като камък даже към тебе, Николай. Съмняваш ли се, че ако нямаше нещо силно, което да ме гнети и да парализира даже най-дребните ми пожелания, аз бих ти писал всеки ден, бих те държал в течение на всичко, що става тука, и ти не би се чувствал тъй самотен и изоставен. Завчера и Душечка ми натякна, че не ти пиша. Аз му казах почти соннато: „На Николай аз искам и мога да пиша само когато се чувствам щастлив и когато съм весел.“ Аз зная, че ти сам влачиш едно твърде тежко бреме, и просто не бих желал да притурим към него, като ти пращам писма, които няма да ти носят нищо отраднo. След 3-месечно безделие аз станах от завчера администратор на новия македонски вест. „Вардар“. Пиша агресии, лепя марки, разправям се с редакторите и пр., и пр. С Мечката сме постоянно заедно. Говорим много често за тебе, четем заедно писмата ти до него или до мене. Той, откак получи Константинов стиховете, повтаря „Какво ти

слушаш Николай“, и това му дава повод да ми разказва подробности из твоя живот в Париж. Аз бях за 7 8 дена в Ихтиман, но не успях да се сгодя. (Мислиш ли, че бих направил някога тая величайша глупост?!) Димитър търка в „Камбана“. Аз често ходя при него на разговор – било в редакцията, било у дома му и винаги, когато се разделям с него, чувствам се облекчен и пълен с благодарности към него – нашият скъп баща. (Три пъти повторих него в едно изречение, – ще прощаваш.) Отзарана валя първият сняг. Аз съм в квартирата на Мечката – той декорира стените ѝ с портретите на парижките актьори. Ще ти пишем по-често. Той е по-редовен и аз се надявам да се заразя от него. Довечера ще насиля Бащата да ти пише.

Хиляди поздрави
Димчо.

XXXIX

7. XII. 1914

Митювата госпожа казва сега, че съм се бил много оправил. Загладил съм се бил и пр. Разбира се. Такъв трябва да бъде един докладчик в Сметната палата, който уважава своя чин. Само едно нещо ми пречи, Николай, за да се оправя още повече и още повече да се загладя. По стар навик аз си попиюнувам, устройвам скандали и всичко припечелено през деня, изобщо взето, щедро разхарчвам през нощта. С две думи, Черна песен. (Това стихотворение в пълното събрание на съчиненията си мисля да назова „балада на черното пианство“.) Снощи на демократска вечеринка в казиното, аз случайно не, ами съзнателно, не се напих и сега съм доволен от себе си. Чувствам, значи, че са в равновесие везните на зибкото ми сърце. Мислех отзарана за тебе. Мъчех се да си представя като какъв ли изглеждаш ти сега след няколкомесечна служба. Дали си почернял? Дали вратът ти и сега прилича на гърба на младенец? Въобще много въпроси си задавах. Колега приближава лека-полека. Ще имаме ли голямото щастие да те видим тогава. Много хубаво ще бъде, много хубаво. Често пъти, като се оплаквам пред Митя от своите пороци, спомням си с дълбоко съжаление за някогашния наш съвместен живот в София и разбирам, че само близката, непосредната дружба с тебе и с него би могла да ми помогне колко-годе. Но изглежда по всичко, че дните за които си спомням, задълго още няма да се повторят. Ти как живееш там. Немецът на война ли е? Пиши повече. Аз чакам едно по-голямо

успокоение, за да почна по-усилена преписка с тебе. Ти
нямаш нищо против това, нали? Оставям място и за
Митя. Много поздрави.

Твоят Димчо
Честит ти имен ден!

XLIV

Милий, милий Николай,
Димчо е на смъртен огър. Диктува ми и аз ти пиша.
Скъпи, скъпи Николай,

Навярно ти ще си спомниш едно стихотворение от Брюсова, в което бедата, скръбта и смъртта са представени като разбойници, които дебнат пътниците в един планински завой. Бедата и Смъртта, струва ми се, могат да бъдат представени тъй, защото те нападат внезапно и ние не тъй явствено ги чувстваме до себе си в своя път, както скръбта. Тя тръгва често пъти с нас – говоря за оная дълбока скръб, на която причините никой не знае – още от самото ни рождение. От нея аз не съм се плашил, нито се плаша. Веднъж даже, когато пред мен се разтваряха златните врати на дълго очаквано щастие, изтръпнал пред мисълта, че мойто опиянение може да се свърши някога, аз тихо си казах: когато радостта се свърши, аз пак ще имам спътница най-вярна от всички. Ще се върне мойта скръб при мене по-мила и по-неразделна, отколкото е била преди.

Бедата и Смъртта са ме плашили повече. Аз съм жертва сега на една беда, която много хитро ме издебна. Лежа дома вече петти ден и навярно още 5 – 6 деня няма да стана.

И без това бях решил да се прибера в себе си, уморен от един шумен живот посред другите и за другите. Тъкмо тогаз, когато мислех да изпълня своето решение, болестта се стовари като железен чук върз главата ми и аз още веднаж се уверих, че ме следи някаква фаталност, която неведнаж е наквавала пръстите си в кръвта ми.

Стаята ми е на третия етаж: легнал, аз гледам на-

среща през прозореца Семинарията и около нея позлатените храсти и дървета на Куру Баглар. Гледам ги цял ден през времето, когато не чета, защото аз бях принуден най-после да чета, за да убия теготата. Привърших „Мадам Бовари“, изчетох „Ам Егзил“ (!), където в Жан'а на много места познах тебе. Изследвах първия том от Вазовите лирически стихотворения, които скоро ще ти пратя. Останах смаян от разликата между него и младите хора, която се хвърля на очи, като се разглеждат и сложените му, и чисто техническите похвати. С този човек като че нищо не ни свързва. При все това той ни е бил учител някога. И ако учащата на всички учители е такава да им се насмиват учениците!...

Писмото стана много дълго. Мечо (колко миличко! – М.) се умори да пише, затова свършвам. Ще пиша пак, а ако умра, някой другар ще ти извести за моята кончина.

Димчо

До сестрата му Мария и съпруга ѝ
Петър Григоров
IV

Мико и Петре,
Завчера взех заплатата и отидох да дам на хазаина 25 лева, кирията за м. април. Той обаче е голямо учудване ме посрещна и каза, че очаквал да му дам 75 лв, а пък аз съм му носил само 25. Каза ми, че не обичал да прави пазарлък. Миналия месец, когато му предплащахме, ти си го бил попитал за в бъдеще се ли ще се предплаща, а той ти казал, че за всеки месец ще иска предплатата. Ако го е казал, защо не съм чул или защо не си ми казал, ако ли не е, тогаз защо лъже?! Каза ми да му дам поне още 25 лева. Аз не мога да му дам нито 25 пари, защото за месеца имам само 60 стотинки. Увещава ме да накарам вас да дадете. Понеже аз съм се объркал, оставям на вас да видите какво трябва да се прави. Мама утре отива при Илия. Ако може, нека Петър да дойде – или да уредим, или да намерим къща. Пък може и на инат да му седим – той няма основание да ни изкарва. П и ш е т е.

Поздрав на всички. Динчо.

XXXVII

30. IX. 1915

Ще ми изпратиш 10 лв., защото съм безпоздно закъсал. Дадоха ни за 10 гена цяла и за 20 гена половина заплата, и сега ще получа най-рано към 20 октомври, а може би и по-късно. Аз си купих фуражка, пагони, куфар и други работи за тръгване в полка, но като ни освободиха, всичко това ми стана излишно и аз трябваше да продам тия работи (куфарът вече отиде) или да ги пазя, без да ми са потребни. Та това е причината за оставането ми така безпаричен, а не някакъв живот на широка нога. Слава богу, военните се погрижиха да ни направят живота редовен. Прибираме се в 8 часа (по-късно от 8 не позволяват никакво движение по улиците). Заведенията още в 8 часа се затварят, има ограничения на количеството за пиене, страшно е да се отпусне човек и пр., и пр. хигиенични правила, които понякога го радват, а понякога ужасяват.

XLI
29. I. 1916

Фронта, Щаба на 7 артилерийска бригада, с. Калъчково, над гара Удово

Много здраве... отдалече, от много далече. С Петър ще се видим след десетина дни. Аз съм добре. Сега заминавам за полка си – един час разстояние оттука. Пролет е по тия места – вчера намерих минзухари из шубраките край пътя.

XLII

[Първа половина на февруари 1916]

...Сега съм в по-широка и по-удобна стая. Сам съм от полка тука, но има офицери от други части, та минава леко времето. Водим ту сериозни, ту шеговити разговори, пием кафе, пушим, пушим, разправяме се с войниците и не мислим много за бъдещето. Наистина, на война много безгрижно се живяло, т. е. живее се с други грижи, не с тия, които пълнят мирновременния живот. В селото, дето бях, имаше едно момче, Танас, което приличаше много на Марийка в очите и носа и приказваше като нея, както приказваше тя в началото в Самоков. Тука има повече деца, много мръсци, но много умни, сякаш преживяното от старите страсти са оставили следи в техните души. Къщата е на селския поп, но не е по-удобна от другите, защото по тия места хората спят по правило с добитъка си.

– Петър е някъде по-близо до Самоков, отколкото аз. Може би по-скоро да се видите с него, отколкото с мене. Завчера случайно срещнах Пашев, отиваше в един град, та му дадох 20 лв. да ги изпрати чрез тебе на Илия. Щях да изпратя на Накини също, но не можах да взема повече аванс. Ще наваксам, като получа. Тука се харчат малко пари, няма къде, та като се събере някой и друг лев, ще ги изпратя на тебе да ги запазиш и да улесниш Илия и Накини с тях. Пък ако се върна жив и здрав, ще му дръпнем един гуляй, за да се отплатим за сухуването по тия места. Ще чакам да ми пишеш по-често и повече. – Тук сливите цъфнаха отдавна.

Издание 2018 г.

Автор:
Димчо Дебелянов

Съставител:
Антон Оруш

Графично оформление и корица:
Николеца Карайончева

Формат: 60/90/16
Печатни коли: 9,5

Издава:

БЪЛГАРСКА **ИСТОРИЯ**

БИ 93 ООД
София, бул. „Евлоги и Христо Георгиеви“ 65А
www.bulgarianhistory.org

Печат:
„Алианс Принт“ ЕООД